

ספר

שולחן שמואל

שורשי הלכה וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנומרן השולחן ערוך
והרמ"אמקרא, משנה, גמרא
ראשונים

על סדר השולחן ערוך

הלכות מקח וממכר

חושן משפט ג: קפ"ט – רכ"ו

הספר מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה, קצות החושן, נתיבות ועוד) עד תשובות אחרוני דורנו, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה. בנוסף תמצא בסוף הספר מבחני הסמכה לדיינות.

נערך בס"ד על ידי:

שמואל בן ר' שלום אהרן חיים ירושלמי

שנת התש"פ ירושלים

ניתן לראות דוגמיות הספרים באתר סמיכה לרבנות <http://www.smicha.co.il>
וכן ניתן להוריד מהאתר סיכומי אבן עזר וחושן משפט

S2079395@GMAIL.COM

אפשר לקבל ב - EMAIL דוגמיות הספרים שיצאו לאור

חשוב מאוד !!

הסבר על אופן כתיבת הספר

- שו"ע והרמ"א: **"מצוה על היורשים לפרוע חוב אביהם"**. "עד שיפרעו לו" (יורשי ראובן): **לשון מדויקת של השו"ע והרמ"א**. עם דברי הסבר קצרים (יורשי ראובן).
- הפניות **א. ב.**: בסוף שו"ע תמצא נקודות הסנה (א) א"ל: שורשי הלכה ואנפי הלכה.
- מקורות: [בעל התרומה והרא"ש]: בסוף כל הלכה יופיע מקור ההלכה.
- ❖ **שורשי הלכה (המקורות)** כאן תמצא את מקורות השו"ע והרמ"א, מהמחבר והראשונים כפי שנכתבו בבית יוסף
- ❖ **ענפי הלכה (האחרונים)** כאן תמצא את דעות האחרונים ואחרוני האחרונים של השו"ע והרמ"א.
- הערה: ¹: **הרחבת הנלע בהערה** ¹. **למה בסוף הדף**.
- **הסימונים:** ✓ (מודגש) - **כן פסק שו"ע**. ✓ (לא מודגש) - **כ"פ הרמ"א**
- ר"ת שכיחים: נו"ב – נודע ביהודה. פת"ש – פתחי תשובה. ח"ס – חתם סופר. ה"ה – הוא הדין או הרב המגיד לפי העניין. כ' – כתב, כ"כ – כן כתב. תה"ד – תרומת הדשן.

כל הזכויות שמורות למחבר

ניתן להשיג את הספרי "שולחן שמואל" וספרי "מעגלי החיים"

במחיר מוזל, ליחידים ולקבוצות

אצל המחבר בטלפון: 02-5811133 בפלאפון: 054-8456-923

הערות והארות יתקבלו בשמחה לכתובת מעלות דפנה 133/3 ירושלים

S2079395@GMAIL.COM

תוכן עניינים – הלכות מקוז וממכר

16.....	סימן קפט: דין אין המקח נגמר בדברים, ובו סעיף אחד.
18.....	סימן קצ"צ: דין קניית קרקע בכסף, ובו י"ח סעיפים.
35.....	סימן קצ"א: דין קניית קרקע בשטר, ובו ד' סעיפים.
39.....	סימן קצ"ב: דין קניית קרקע בחזקה, ובו ט"ז סעיפים.
50.....	סימן קצ"ג: המחובר לקרקע דינו כקרקע, ובו סעיף אחד.
52.....	סימן קצ"ד: עובד כוכבים שמכר קרקע לישראל וקבל כסף ולא כתב שטר, ובו ג' סעיפים.
59.....	סימן קצ"ה: דין קניית קרקע או מטלטלין בחליפין, ובו י"א סעיפים.
71.....	סימן קצ"ו: דין קניית עבד כנעני, ובו ה' סעיפים.
74.....	סימן קצ"ז: דין קניית בהמה גסה ודקה, ובו ז' סעיפים.
82.....	סימן קצ"ח: דין קניית מטלטלין איזה במשיכה ואיזה במסירה, ומה דינו במעות שבידו, ובו ט"ו סעיפים.
96.....	סימן קצ"ט: יש דרכים שמעות קונות ויש זמן שמעות קונות, ובו ד' סעיפים.
103.....	סימן ר': דין קניית מטלטלין על ידי חצרו, וכיצד קונה כליו, ובו י"ב סעיפים.
123.....	סימן ר"א: דין רשם על החבית, והתוקע כפו לחבירו, ובו ב' סעיפים.
125.....	סימן ר"ב: דין קניית מטלטלין אגב קרקע, או עבדים וקרקע, או עבד ומטלטלין, או בהמה וכלים שעליה, ובו ט"ו סעיפים.
136.....	סימן ר"ג: כל מטלטלין נקנין בחליפין ומטבע אין נקנה בחליפין, ובו י' סעיפים.
149.....	סימן ר"ד: אימתי מקבל החוזר בו מי שפרע ומתי נקרא מחוסר אמנה, ובו י"א סעיפים.
158.....	סימן ר"ה: דין מוכר מחמת אונס, ומסר מודעא ובטלה, ובו י"ב סעיפים.
175.....	סימן ר"ו: דין כשאמכור אמכור לך במאה ומכר לאחר ביותר, או שאמר: אמכרנה לך כמו שישומו אותו ב"ד, ובו ד' סעיפים.
180.....	סימן ר"ז: המוכר נכסיו על תנאי, ודיני אסמכתא, והמחייב עצמו בדבר שאינו חייב בו, ובו כ"א סעיפים.
219.....	סימן ר"ח: מקח שנעשה בצד איסור, ובו סעיף אחד.
221.....	סימן ר"ט: המקנה דבר שאינו מסויים או שלא בא לעולם, ובו י' סעיפים.
235.....	סימן ר"י: המקנה לעובר שלו או לעובר אחר, ובו ג' סעיפים.
238.....	סימן ר"א: דין דבר שלא ברשות, והכותב נכסיו לבניו לאחר מותו, ובו ז' סעיפים.
245.....	סימן ר"ב: דין מקנה דירת בית או חצירו או מקדיש דבר שלא בא לעולם, ובו ט' סעיפים.
253.....	סימן ר"ג: פירות כוורת ופירות שובך באיזה ענין קנה, ובו ב' סעיפים.
255.....	סימן ר"ד: המוכר בית סתם מה נמכר עמו, ובו י"ג סעיפים.
270.....	סימן רט"ו: המוכר חצר ובית הבד ומרחץ ועיר מה מכר בכלל, ובו ח' סעיפים.
278.....	סימן רט"ז: המוכר שדה ואמר: חוץ מדקל פלוני או חוץ מהאילנות, או קרקע לזה ואילנות, ובו י"ד סעיפים.

סימן רי"ז: המוכר בתוך שדהו אמת השלחים או דרך יחיד או דרך רבים או מקום לעשות קבורה, ובו ז' סעיפים.....	292
סימן רי"ח: המוכר בית כור עפר ויש בו סלעים ובקעים, ובו כ"ה סעיפים.....	296
סימן רי"ט: כיצד מסיימין המצרים ואם לא סיים אותם, ובו ו' סעיפים.....	314
סימן ר"כ: המוכר את הספינה וקרון וצמד בקר ופרה וחמור ושפחה, ובו י"ח סעיפים.....	318
סימן רכ"א: מוכר שאמר במאתים ולוקח אומר במנה, ובו סעיף אחד.....	328
סימן רכ"ב: שנים חלוקים על המקח, ושאר טענות שבין המוכר והלוקח, ובו ד' סעיפים.....	329
סימן רכ"ג: המחליף פרה בחמור וילדה, או מי שיש לו ב' עבדים או ב' שדות, ובו ה' סעיפים.....	334
סימן רכ"ד: המחליף פרה בחמור או שקנה ונמצא נקב בבית הכוסות, ובו ב' סעיפים.....	338
סימן רכ"ה: אם קבל עליו כל אונס שאירע, או התנה בפירוש שלא יהיה עליו אחריות, ובו ו' סעיפים.....	341
סימן רכ"ו: המוכר שדה שלא באחריות או יצא עליו קול ערעור, ובו ו' סעיפים.....	345
שאלות ממבחני הסמכה לדיינות.....	350

דברים אחדים

"אודה ה' בכל לבב" על שזיכני ושם חלקי מיושבי בית המדרש לעסוק בתורה הקדושה. מודה אני לשי"ת על שזיכה אותי להוצא לאור את הספק "הלכות מקח וממכר" החושן משפט חלק ג, יה"ר מלפני בורא עולמים שיזכני להוציא ספרים נוספים.

בעריכת הספר הושקעה מחשבה רבה כדי שיהיה קל להבנה, ולשינון מהיר של החומר. הסוגיות פורקו לנקודות ובכל נקודה הובאו המקורות ושיטות הפוסקים בצורה ברורה, עד לפסקי שו"ע והרמ"א על פי המקורות. משם הובאו לכל נקודה דיוני האחרונים. וזאת על ידי כמה כלים:

- א .** חלוקת השו"ע והרמ"א לסעיפי משנה ותת סעיפים, דבר המקל לפרק את הנושאים לרכיבים פשוטים וקלים להבנה. תוך כדי הוספת ביאורים קצרים בגוף השו"ע.
- ב .** לכל סעיף וסעיף משנה ישנה הפניה למקור ממנו נפסקה ההלכה, ומשם הפניה לדיונים באחרונים על נושאים אלו.
- ג .** עריכת מחלוקות הראשונים/האחרונים בצורה של נקודות עם הטעמים, ופעמים רבות אף סיכום הדברים בטבלאות, כדי לזכור הדברים ביתר קלות.
- ד .** הדגשים המופיעים בספר נותנים **ראיית 'על'** עוד לפני הכניסה לפרטים.

יש לציין כי מומלץ ללמוד תחילה את הסוגיות במקורן (גמרא, ב"י ואחרונים), ואז הספר יעזור מאוד להשלים את התמונה, וכמו כן בשינון החומר.

יהי רצון מלפניך בורא העולם, שלא תצא תקלה מתחת ידי, ובמה ששגיתי העמידני על האמת, כי "שגיאות מי יבין". **אני קורא ומבקש מכל מי שימצא טעויות או שיש לו הערות והארות על הספר** שיודיענו ואשמח לקבל את התיקונים. הן בפקס 02-582-2581 או באימל: s2079395@gmail.com

תחילה רצוני להודות לנוות ביתי, על כל העזרה והסיוע שלה כדי שאוכל להתפנות ללימוד, כמו כן ברצוני להודות לכל העוזרים והמסייעים להוצאת הספר, יהי רצון שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה, ויפוצו מעינותיהם חוצה.

הקב"ה ישלם להם שכרם מושלם.
אני הקטן – שמואל ירושלמי

תפילה לפני הלימוד

יהי רצון מלפניך יי אלוקי ואלוקי אבותיי שלא יארע דבר תקלה על ידי, שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא ייכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. ותאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות, הן בדיני איסור והתר, הן בדיני ממונות, הן בהוראה, הן בלימוד. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ומה ששגיתי כבר, העמידני על האמת ואל תצל מפי דבר אמת עד מאוד, "כי יי ייתן חכמה מפיו דעת ותבונה".

תפילות להצלחה

רבונו של עולם! אל תרפה את ידי לעת זקנתי מלעסוק בתורה ומלקיים מצוות. אל תשליכני לעת זקנה ככלות כוחי אל תעזבני.

ואל תקהה את שיניי, ואל ימות שום אחד מבני ביתי בחיי. ונהייה תמיד מיושבים בדעתנו ושכלנו לעובדך באמת.

ותן בנו כוח ובריאות ואומץ וחוזק בכל אברינו וגידינו א כ י " ר, (ומצא חיים)

רבונו של עולם! עזור לי ולכל בריאי עמך ישראל, שלא נחלה ולא נחטא ולא ניפול למיטה חס ושלוש. ולא נצטרך לרופאים ולא להתעסק ברפואות.

ולכל חולי עמך בית ישראל שלח להם רפואה שלמה במהרה. והצילנו מכל צער וצרה דוחק ועוני ומכל דבר רע, כדי שנוכל לעבוד עבודתך וללמוד תורתך בלי שום מונע. (עבד המלך)

אחר לימודו יאמר

מודה אני לפניך יי אלוקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת, שנאמר: "וְאַתָּה אֱלֹקִים תּוֹרֶדֶם לְבָאֵר שַׁחַת אֲנָשֵׁי דָמִים וּמְרָמָה לֹא יִחָצוּ יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ".

לעילוי נשמת מר אבי ר' אהרון שלום חיים ירושלמי בן מרים. ת.נ.צ.ב.ה.

הסכמות

מהספר הוקדם

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG

Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"

and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג

ראש ישיבת "תורה אור"

ומורה הוראה דקריית מטרסדורף

בס"ד, חודש שבט, תשס"ט

מכתב ברכה

הנה הביאו לפני קונטרס נוסף מלא ברכת ה' הנקרא בשם "שורשי ההלכה וענפיה", אשר חברו וליקטו הרה"ג רבי שמואל ירושלמי שליט"א, והוא סיכום הלכתי בהלכות חושן המשפט, מסודר בצורה ברורה משורש ההלכה בחומש ובתלמוד ועד ביאור דברי השלחן ערוך והפוסקים האחרונים, והכל עשה באופן נאות ויפה, דבר דבור על אופניו, וע"כ אברכהו שספרו זה יעלה לרצון לפני כל המעיינים בו, ויפיקו הנאה מהנכתב בו, ויזכה לשבת כל ימיו באהלה של תורה מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש.

חיים פינחס שיינברג

Yitzhak Yosef
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ו שבט תשע"ד
171-4/571-4

דברי ברכה

הובאו לפני גליונות הספר "שורשי הלכה וענפיה" בעניני אבן העזר חופה וקידושין, מעשה ידי היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, יראתו קודמת לחכמתו, חריף ובקי, משנתו וך ונקי, הרה"ג ר' שמואל ירושלמי שליט"א, ראיתי שסיכם ההלכות בטוב טעם ודעת דברי השו"ע והרמ"א, מקורות ההלכה בשורשיה בגפ"ת והראשונים, והוסיף דברי האחרונים הדנים בנושאים שונים, בהלכות אקטואליות העולות על שלחן מלכים, המתחדשות בזמננו, והכל עשה בעטו עט סופר מהיר, וסידרם בסדר נכון, בשפה ברורה וקלה, למען ירוץ הקורא בו, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, אישר חיליה לאורייתא.

וברכתי להמחבר שליט"א שיהי רצון שיזכה לברך על המוגמר בקרב הימים, ויפוצו מעיינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, ירום ונישא וגבה מאד, להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

David Lau Chief Rabbi Of Israel
President of The Chief Rabbinate Council**דוד לאו**הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשיתבס"ד, ג' חשוון, תשע"ד
7 אוקטובר, 2013
הס' - 130.עדלכבוד
הרב שמואל ירושלמי שליט"א**מכתב ברכה**

ראיתי עלים מספרך "שורשי הלכה וענפיה" בספר זה הבאת את ההלכות כשולחן ערוך, באופן המיקל על הלומד בהבנת נושאי ההלכה ומסייע לזכור את הדברים.

הדברים בנויים באופן תמציתי, ממקור ההלכה בתלמוד הולך סובב דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים.

בספר זה קבצת כאמיר גורנה, חידושי הלכות הנוגעים לחלק אהע"ז הלכות חופה וקידושין. הכל מסודר באופן ראוי דבר דבור על אופניו. אין ספק שספרך יהיה לתועלת רבה עבור באי שערי בית המדרש, ובעיקר אלו שמאווים הוא להורות תורה בישראל, ורצונם לעבור את בחינות ההסמכה לכהן כרב בישראל, ספרך ישמש להם כאמצעי חזרה על מה שלמדו מתוך ספרי הטור, השו"ע ושאר הפוסקים.

אברך שתזכה להוציא לאור עולם עוד ספרי עזר להוגים בתורת ה', להגדיל תורה ולהאדירה.

המברך בכל לב,

דוד לאו
הרב הראשי לישראל

בית יהב ♦ ירמיהו 80, ירושלים ת.ד. 7525 ♦ מיקוד 91360 ♦ טל': 02-5313191 ♦ פקס: 02-5377872
Beit Yahav ♦ 80 Yirmiyahu St., Jerusalem ♦ P.O.B. 7525 ♦ Tel: 02-5313191 ♦ Fax: 02-5377872
דוא"ל: rabbia@rabbinate.gov.il ♦ Email:

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

שלמה משה עמאר
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ב תמוז, תשע"ג

18-1-532/ע"ג

דבר ברכה

היו למראה עיני גליונות ועלים מפירות עמלו של האברך היקר חובר חברים מחוכם, הרה"ג ר' **שמואל ירושלמי** שליט"א, אשר דרך לימודו בטור וב"י וש"ע ונו"כ אסף כל השיטות אל פונדק אחד. והוסיף עליהם ציצים ופרחים מדברי גדולי הפוסקים בתשובותיהם. וכבר מילתי אמורה, כי יש לזהר שלא יהא עיקר הלימוד בספרי קיצורים היוצאים לאור בעת האחרונה, אלא על הלומדים הלכה להשקיע כל כחם ומרצם כשדה אשר ברכו ה', בסוגיות הש"ס, ובדברי מרן הקדוש זי"ע בבית יוסף, ובשו"ע ונושאי כליו, ורק אחר שהגיעו אל עומק הידיעה ותלמודם בידם, יחזרו בספרי הסיכומים מעת לעת לבל ישכחו את משנתם, ובוזה הדרך ישכון אור, ויתקיים תלמודם בידם.

וראיתי כי רבנים גדולים וחשובים הסכימו על ספרו, על כן מצטרפנא לברכה להרה"ג המחבר שליט"א שיזכה ויפוצו מעיינותיו חוצה לזכות את הרבים. ויזכה לישב באהלה של תורה ולהמשיך במלאכתו היקרה, מתוך שובע שמחות וברכה וחיים עד העולם.

בברכת התורה,

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

*Rabbi Baruch Shraga
Rav of Givat Shapira
Head of Rabbinical courts
of the Jerusalem Rabbinat*

ברוך שרגא
רב דגבעת שפירא
וראש אבות בתי הדין
רבנות ירושלים

בס"ד

יום: מ"ב למטמונים תשע"ג

הסכמה

היה למראה עיני גליונות הספר, שורשי הלכה וענפיה, בעיני אהע"ז וחופה וקידושין, מעשה ידי אומן, נטע נאמן הרה"ג שמואל ירושלמי שליט"א.

עברתי על הספר וראיתיו מלא וגדוש מראשונים ואחרונים עם מקורות ההלכה בש"ס ובפוסקים, וכבר אתמתי גברא בספריו הקודמים, מעגלי חיים שהוציא לאור עולם ורבים נהנים מאורו.

ולא נצרכה לברכה כי חפץ ה' בידו יצלח לברך על המוגמר בקרוב, וראוי לציין על גיל הנישואין, דבן י"ח לחופה מה שכתב במחזור ויטרי, ד"ח פעמים כתיב: אדם מבראשית עד כי מאיש לוקחה זאת, והרשב"ץ כתב דאסמכיה אקרא, והוא אשה בבתוליה יקח, והוא- גימטריא י"ח, וסמך לדבר, והוא כחתן יוצא מחופתו, ובשו"ת רשב"ן כתב דשיעורים אלו נאמרו למשה מסיני, וכתב החיד"א בספרו נחל קדומים, נגד אותם שאומרים דבזה"ל יכולים להמתין עוד, ורמז לדבר, אשה בבתוליה יקח- בסופי תיבות גימטריא י"ח, ובא הרמז בס"ת לרמז שגם באחרית הימים הדין לא ישתנה, וכ"כ החזון איש דכמו שלא נשתנה בן י"ג למצוות כך לא נשתנה בן י"ח לחופה, ובקובץ איגרות כתב, ויש מאחרין אבל אין דרך זה רק ליחידים, וכך כתב הגר"י קנייבסקי זיע"א- דיש להשיא את הבנים והבנות בצעירותם, בגיל שבע עשרה, שמונה עשרה, ובספר שערי הלכה ומנהג, שיבא בזה מנהג הספרדים שמנהגם טוב ונכון לישא סמוך לגיל שמונה עשרה, והלואי שגם האשכנזים היו מתרגלים בזה.

והריני מברך מקרב לב את המחבר שיזכה להוציא לאור עולם כהנה וכהנה, לזיכוי הרבים.

בברכת התורה
ברוך שרגא

RABBI Z. N. GOLDBERG Abbad Badatz & Bies Horaa'h "Hayashar Vehatov"
Member Of Supreme Rabbinical Court**הרב זלמן נחמיה גולדברג**אב"ד בד"ץ ובית הוראה לדיני ממונות "הישר והטוב"
חבר בית הדין הרבני הגדול

ב"ה, יום ז' סיון תשצ"ז

קנתי דעה נכדתי בשבחו של תלמוד חכם
 אומלג דמורה היה הרבה ר' שמואל ירושלמי שליטא
 ובעדו חידושי שו"ת האב"ד ורע"ב "אבן דאורי ודיואי
 כל דין חופה וקידושין בכל דורה מבטא והחזקת
 ושו"ת וברש"י וכן מה שמענו אחרונים
 ודיואי נחלק להוליצו לאור צולם בן תלמוד
 מספתי קידושין שיש איסור להתעסק בקידושין אצל
 קצתם דמלכא וכן להוליצו
 ולא נלמדה אלא לרבה
 שיהיה יוצא להוליצו צולם וזה ספחים מחליף
 דבב"ב ה' ז'
 זלמן נחמיה גולדברג

בס"ד

BENEI DAVID INSTITUTE
SPIRITUAL LEADERS TRAINING
IN ISRAEL AND IN DIASPORA
P.O.BOX 5786 JERUSALEM 91057
TEL/FAX 02-5822581
E-mail: beneidavid@neto.net.il

מכון "בני דוד" ירושלים
להכשרת מנהיגות-רוחנית
לארצנו ולתפוצות
ת.ד. 5786 ירושלים 91057
טל/פקס: 02-5822581
beneidavid@neto.net.il דוא"ל

ע"ש: ר' יששכר ורעיתו מרת שפרה, ר' שלמה זבולון ור' רם זלה"ה בן – דוד

יום שנכפל בו כי טוב כי באייר ל"ה למיטמוניים התשע"ג

דברי ברכה והערכה

לספרו: שורשי הלכה וענפיה -

בנושא: חופה וקידושין.

בס"ד, אבוא בזה להביע הוקרה רבה, לידידי וחביבי האי גברא יקרא, יראת ד' אוצרו הרה"ג הרב שמואל ירושלמי, שליט"א, אשר חיבורו – קישורו לקוב"ה ותורה"ק כחפץ לבו הזך, שרוי ומצוי במעלין בקודש, מתוך: "מה אהבתי תורתך..." (תהלים קי"ט, צ"ז).

כבר נודע בחיבוריו הקודמים שהוציא לאורה, ועוד עמו בכתובים, יזכהו ד' יתברך להוציא יתר פרי עמלו לאורה במהרה.

בכל השנים – בעמל וביגיעה משלב ביומא ובליילא: כי בשמחה תצאו (ישעיה נ"ה, ו') = ר"ת כתב = בך תורה – ע"י ההבעה והנביעה באמצעות הכתיבה, הכותב מברר את לקח תורתו אשר עליה שקד והתאמץ להבינה לשננה לזוכרה ולסדרה דבר דבור על אופניו בכתב.

אין ספק, לכל לומד תורה"ק ממקורותיה ועד לפסיקתה – אחרי יגיעתו, מגיע לפרטים רבים בכל נושא וחלקים ממנו, על ידי רכזו הפרטים הכללים – מסייע הדבר בחזרתו על הכללים – בנקודות אחיזה, יכול לפורטם לפרטים ולחזור על הראשונות. וכדברי ילקוט שמעוני סימן תתקמ"ב, על הכתוב: יערוך כמטר לקחי... היה רבי יהודה אומר, לעולם הוי כונס דברי תורה כללים ומוציאן פרטים... כך הוי כונס דברי תורה כללים ופורט ומוציאן כטיפין הללו של טל שהם קטנות.

ובזית רענן ס"ק ב', באר: כונס דברי תורה כללים, פירוש, שיתפוס בזכרוננו הכללים, שאם יתפוס הפרט, לא יכול לזכרם... וכמו בבנין, ככל שהבנין נבנה ביסודות עמוקים חזקים ואיתנים כנצרך, כן איכות וטיב הבנין. אם כך הוא בבנין הגשמי, על אחת כמה וכמה בבנין הרוחני – ככל שאדם בונה תלמודו עד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא – באופן יסודי: אם מהמקרא, אם מהסוגיות בתלמודנו מקור חיינו, אם מרבותינו הראשונים הפוסקים ועד לרבנותינו האחרונים.

ללמוד וללמד לשמור ולעשות - אחרי הפעולות נמשכים הלבבות
עמותה מס' 0 - 252 - 005 - 58 חשבוננו בבנק דיסקונט: ירושלים סניף 64 חש' 753556

BENEI DAVID INSTITUTE
SPIRITUAL LEADERS TRAINING
IN ISRAEL AND IN DIASPORA
P.O.BOX 5786 JERUSALEM 91057
TEL/FAX 02-5822581
E-mail: beneidavid@neto.net.il

מכון "בני דוד" ירושלים
להכשרת מנהיגות-רוחנית
לארצנו ולתפוצות
ת.ד. 5786 ירושלים 91057
טל/פקס: 02-5822581
דוא"ל: beneidavid@neto.net.il

בס"ד

ע"ש: ר' יששכר ורעיתו מרת שפורה, ר' שלמה זבולון ור' רם זלה"ה בן – דוד

וכשם שלגבי הבנין, המבין בבניה – בראותו התוכנית על שרטוטה ופרטיה, יבין את כל הנעשה בבניה מראשיתה ועד לגמירתה. כן בתורתנו הקדושה – מי שיראה הכללות – כל מי שעמל והתייגע בלימוד יסודי, בראותו קיצורי הדברים בכל סימן סעיף ונקודה – יתעורר ויעלה פרי זכרונו – עמלו, כפי שלמדס במקורם בהרחבה.

ובדרך הלימוד באמתיות – מהמקורות ועד לפסיקה – כנ"ל, ראה נא הקדמת **דברי חמדות ומעדני יו"ט**, הקדמת **הסמ"ע**, הקדמת **ספר טהרת ישראל** ועוד. וכדברי רבינו **החפץ חיים** בהקדמתו למשנה ברורה, וז"ל: "... כי, הבית יוסף כשסדר השלחן ערוך, היה דעתו: שילמדו מתחלה אל עיקרי הדינים ומקוריהם בטור ובית יוסף, כדי, שיתיישב הדין לכל אחד בדעתו טעמו ונימוקו..."

לאור הנ"ל, כן עשה הרה"ג המחבר, שליט"א, דבר בעתו – בעטו, אחרי ששם כל כוחותיו ומעייניו ולמד הסימנים ממקורם ושורשם, העלה על הכתב דבר דבור על אופניו – **שורשי ההלכה וענפיה**, עד להכרעת ההלכה לדורותיה ועד לדברי הכרעות רבותינו האחרונים, ובשלב: הצד ההלכתי – הרפואי, סכומים בסוף כל ענין – סימן, שאלות חזרה – וכל מגמות לזכות את הרבים – לכל מי שלמד וקנה ביגיעה אמתית את הסימנים באבה"ע וחזו"מ – הנוגעים לנושא: חופה וקדושין – לצורבא מרבנן אלה, כלל את הדברים כללים, על מנת, שמהם ירעננו ויגיעו לפרטים בכל כלל.

ברכותינו מעמקא דליבא, יעזרהו ד' יתברך על דבר כבוד שמו להמנות בין מעלין בקודש בגודש, מתוך נחת רווחה ובריאות איתנה – יזכהו לחבר עוד חיבורים לזכות אחב"י ויצלחהו אבהן קוב"ה להוציא לאורה את יתר חיבוריו אשר עמו בכתובים, בקרוב, אכ"ר.

אור וברכה – בכל מכל כל,

לעבו"י בשמחה תמיד.

הרב מאיר ח'ד שליט"א

ראש המכון

מכון בני דוד
ת.ד. 5786
ירושלים 91057

ללמוד וללמד לשמור ולעשות - אחרי הפעולות נמשכים הלבבות

עמותה מס' 0 - 252 - 005 - 58 חשבונו בבנק דיסקונט: ירושלים סניף 64 חש' 753556

הרה"ג דוד כהן שליט"א מראשי ישיבת חברון וחבר מועצת גדולי הדור

כסף צדק אלו תלך

מכתב ידידות

לחבר ידידות את ספרו הנוסף לא ידעי הנאה
הנאה הכי שמהל יושלח אליה ספר שולח
באם יעניש על ענין חופש יקובלן המיוסד על
דבר ההמשלות ודבריו גזול הנוסף ס דבר
ודבר על הכי וס דבר ודבר עי הנאה ספר
מאיר צינץ ואלו תנן להם ידידי הרבה נח
איתנו קספרין הקדמים (תקלן) מאיר ודבר
נחלא הוסף להם קספרין וכן להם נח
דבר המקור אינו צריך להסרה וס מאיר ואיר הנח
קספרין ינו אצין ואיתנו איך בדברים הנח ואין
אם אירנו כפרת דברים איתנו הנח
הנח אירנו תירא ואיתנו נח איתנו הנח
הנח אכסים על הרבה איתנו

דוד
הא שיר בימים הקלחים
בספר יאיר דעיקר יושלח

הלכות מקח וממכר

סימן קפ"ט: דין אין המקוז נגמר בדברים, ובו סעיף אחד.

סעיף א: אין המקח נגמר בדברים

סעיף א: ^אאין המקח נגמר בדברים, שהאומר לחבירו: היאך אתה נותן לי חפץ זה, ואמר ליה: בכך וכך, ונתרצו שניהם ופסקו הדמים - יכולים לחזור שניהם.

^באפילו היה הדבר בפני עדים ואמרו להם: הוו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה - הרי זה אינו כלום עד שיגמור המקח. כל דבר ודבר כראוי לו: קרקע לפי קניינו, ובעלי חיים לפי קנינם, ומטלטלים לפי קנינם. ולאחר שנגמר המקח, כל אחד לפי קניינו - אין שום אחד מהם יכול לחזור בו, אפי' לא היו עדים בדבר.

^גהגה: ואפי' מחל זה לזה אחר כך, לא מהני (דלשון מחילה לא מועיל אלא בחוב - ערוך השלחן), אלא כריכין לחזור ולהקנות זה לזה (תה"ד סימן שי"א וריב"ש סימן תק"י).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אב"מ (מח.): והנושא ונותן בדברים - לא קנה. **ושם** (מט.): איתמר דברים (שסיכמו בדיבור על קניה או מכירה מסוימת): רב אמר - אין בהן משום מחוסרי אמנה, ורבי יוחנן אמר - יש בהם משום מחוסרי אמנה (שיש איסור שלא עומד בדיבורו). **ב"י**: מכל מקום לכו"ע לא הוי קניין.

✓ **כ"פ הטור** - אין המקח נגמר בדברים שהאומר לחבירו היאך אתה נותן לי חפץ זה ואמר לו בכך וכך ונתרצו שניהם ופסקו הדמים יכולין לחזור שניהם.

^בקידושין (סה:): מר זוטרא ורב אדא אחים שחלקו הירושה בפני עצמם ללא עדים. שאלו את רב אשי האם החלוקה תופסת ללא עדים? האם מ"ש ע"פ שנים עדים הוא כדי שלא יוכלו לחזור, ואנו לא חוזרים בנו. א"ד החלוקה לא מהני בלא עדים? א"ל - לא איברו עדים אלא לשקרי וקנה.

פרש"י: על פי שנים - שהצריכה תורה, כדי שלא יוכלו לכפור ולחזור בהם, ואנו אין אנו שקרנים ולא הדרינן בן ואין אנו צריכין עדים. או דלמא - שאפילו הם מודים אין דבריהם קיימים אלא בעדים

ח"מ - סימן קפ"ט

א.

"אין המקח נגמר"

כ' ערוך השלחן בשם בדק הבית: צריך הלוקח לכוון לקנות והמוכר להקנות, אבל אם עשו קניין בלא כוונת קניה ומכירה הוי כמעשה קוף בעלמא.

קצות החושן (א): להקנות לנפקד הפקדון שבידו

טור כ': היה פקדון ביד הנפקד וכיון לקנות בסכום ידוע שאמר לו ליתן למפקד - לא קנה. **ותימא:** למה חצרו של הנפקד לא תקנה לו הפקדון?

ותירץ הט"ז – דלא מהני רשותו כיון שלפי הרשב"ם מקום שמונה הפקדון הוי רשות המפקד ולא רשותו של הנפקד. ולכן לא קנה. **מכל מקום** ת' מוהרי"ט – חולק על הרשב"ם, המפקד לא קונה מקום הפקדון, מפני ש-

א. במה יקנה כיון דבעי קניין כסף או חזקה. **ב.** תינח כשייחד לו מקום מסוים, כשלא ייחד לא מקום מסוים מאי.

ג. ועוד שנאמר שיקנה הנפקד, דנימא מתנתו וחצרו באים כאחד. **כ"ד הב"ח.**

מכל מקום קצות החושן מיישב שיטת הרשב"ם, ודוחה ראיות המוהרי"ט.

[**סיכום:** מכר הפקדון לנפקד

■ **לפי בד"ה** – קנה הנפקד, דרשותו קנתה לו. **כ"ד** מוהרי"ט, **הב"ח** והנתיבות.

■ **והט"ז כ'** – שלא קנה, שמקום החפץ הוי רשות המפקד ולא רשות הנפקד. **כ"ד** קצות החושן והטור בגרסה הראשונה.]

לשקרי - הכופרים בדברים לומר לא כן הוא.

משמע שהעדים לא באו שלא יוכלו לחזור (אלא שלא יוכלו לכפור) אבל אם ירצו יכולים לחזור בהם (שהעדים לא עושים הקניין). **כ"פ** בעה"ת בשם ר' האי, רמב"ם והגמ"י בשם ר"ת וריב"א.

כ"פ הטור - אפילו אם היה הדבר בפני עדים ואמר לעדים הוו עלינו עדים שפלוגי מכר ושפלוגי לקח אינו כלום. **עד** שיגמור המקח כל דבר ודבר כראוי לו, קרקע לפי קניינו ובעלי חיים כגון בהמה לפי קניינה ושאר כל המטלטלין לפי קניינם. **כ"פ** הרמב"ם.

י"ד"מ (א) בשם תרומת הדשן: אם כבר נקנה המקח, אפילו מחלו אחר כך זה לזה על הקנין אינו כלום והמקח קיים. ואם רוצים לחזור צריך הלוקח לחזור ולהקנות למוכר בקנין. **כ"כ** תשובת ריב"ש (תקו).

כ' הטור: אבל אם היה לו פקדון בידו וכיון לקנות בסכום ידוע שאמר ליתן לו למפקד לא קנה. **וכ' בד"ה** - שצריך להגיה ולכתוב במקומו ביד **אחרים**. שאם היה הפקדון ביד הלוקח כיון שקיבל עליו למכור שפסקו ביניהם קנה לו רשותו (כדאיתא בב"ב פה.). **כ"פ** הרמב"ם.

❖ **ענפי הלכה (האחרונים)**

סימן ק"צ: דין קניית קרקע בכסף, ובו י"ח סעיפים.

הנושאים שבסימן זה:

סעיף י"א: מוכר שדה מפני רעתה ועייל ונפיק
אזוזי..... 29
סעיף י"ב: מכר נכסיו לעבור עיר דינו כמוכר
מפי רעתה..... 30
סעיפים י"ג-י"ד: לקח שדה מנה במאתיים,
מכר שדה גדולה כשלא יכל למכור רק קטנה 30
סעיף טו: קבע זמן פרעון ולאחר זמן ועייל
ונפיק אזוזי..... 31
סעיף טז: כיצד הוא עייל ונפיק אזוזי..... 32
סעיף יז: חילוק בין קרקעות למטלטלים... 33
סעיף י"ז: קנה מחברו ושילם וטעה במניין
המעות..... 34

סעיף א: כיצד נקנה קרקע..... 18
סעיף ב: בכסף כיצד..... 19
סעיף ג: תן מנה לפלוני וקנה קרקע שלי.. 20
סעיף ד: הילך מנה ויהיה שדך מכור לפלוני 21
סעיף ה: תן מנה לפלוני ויהיה שדי מכורה לו
..... 21
סעיף ו: הילך מנה ויהיה שדי מכור לך באדם
חשוב..... 22
סעיף ז: במקום שדרכם לכתוב שטר לא מהני
כסף לבד..... 23
סעיף ז: אם התנו בניהם..... 24
סעיף ט: קנה קרקע והניח משכון..... 25
סעיף י: נתן מקצת מעות..... 26

הקדמה

בישבה.

קניין סודר – דכתיב "ושלף איש נעלו" (רות). שבועז קנה השדה ע"י קניין סודר.
וכן שכירות קרקע או שאלה או משכנתא
קונה בדרכים הנ"ל.
אין המקח נגמר בדברים בעלמא, וכגון
שאומר לחבירו היאך אתה נותן לי חפץ
זה, ואמר לו בסכום כזה וכזה, ונתרצו
ביניהם ופסקו הדמים, שניהם יכולים
לחזור בהם. אפילו היה הדבר בעדים.

ד' קניינים בקרקע: כסף, שטר, חזקה
וקניין סודר. וכולם נלמדים מפסוקים:
כסף – דכתיב "ושדות בסף ייקנו" (ירמיהו
לב).
שטר – דכתיב "ואקח את ספר המקנה"
(שם).
חזקה – דכתיב "ושבו בעריכם אשר
תפשתם" (שם), כלומר במה שתפשתם
בישבה. היינו חזקה. ובתורה "וירשתם
אותם וישבתם בה", כלומר במה ירשתם

סעיף א: כיצד נקנה קרקע

סעיף א: ^אקרקע נקנה באחד מארבעה דברים: בכסף, בשטר, בחזקה
ובקניין סודר. ^בהגה: וכדין המקח כך דין שכירות קרקע כל ימי השכירות וע' לקמן סוף

סי' קל"ה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. **קדושין** (כו.): נכסים שיש להם אחריות

(קרקעות) נקנין בכסף בשטר ובחזקה.

שם (ג.): גמר קיחה קיחה משדה עפרון ששדה מקניא בחליפין. **פרש"י**: שדה מקניא בחליפין דכתיב (רות ד ח) וישלוח נעלו והתם שדה הואי.ב. **ד"מ** (א*): והוא הדין לשכירות ועיין לקמן סימן קצ"ב (סט"ו).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"קניין סודר"

האם קניין סודר לבד קונה במקום

שנוהגים לכתוב שטר?

■ **מהריב"ל** – מסתפק. ובסוף מסיק דפשוט **דמהני** (מהרי"ט). כן דעת מהרש"ך – דמהני.■ **כ"כ** פת"ש (א) בשם מהריב"ל – דהיכא דאיכא תרתי, קנין סודר ודמים, פשיטא דמהני.■ **ומהר"א ששון כ'** – שמהריטב"א בחידושו משמע דס"ל להדיא דק"ס לבד לא מהני

באתרא דכתבי שטר. מכל מקום מרי"ו – משמע דמהני.

■ **והרב פני משה** – כ' דאם קנה בעדים בפני הלוקח כיון דסתם קנין בזה לכתיבה עומד קנה. וכ"מ מתשובת מהרי"ט.■ **ופת"ש** (א): הביא מספר חוט המשולש שיש בזה מחלוקת ראשונים –**הרמב"ן** ו**הרשב"א** כתבו – דמהני ק"ס אף במקום שנהגו לכתוב שטר.אך **דעתו** של א"ז הרשב"ץ – דבמקום שנהגו לכתוב שטר לא קנה בקנין סודר עד שיכתוב השטר.**והכריע** חוט המשולש: אם היה העיכוב מצד המוכר שעשה אמתלאות לעיכוב כתיבת השטר וחתמת העדים, דאז אמדינן דלא סמכה להקנותו בקנין סודר לחוד.**וסיים** – למנהג שלנו דנתפשט דכותבין שטר אחר כל קנייני קנין סודר במכירות קרקעות, בודאי כל זמן שלא נכתב שטר לדידן שניהם יכולים לחזור מגוף המקח כמו בכסף במקום שכותבין שטר.

סעיף ב: בכסף כיצד

סעיף ב: **בכסף כיצד**: מכר לו בית או שדה ונתן לו כסף שוה פרוטה – קנה,ואין אחד מהם יכול לחזור בו. **ב. ואפי'** נתן לו הכסף על מנת שיחזירהו לו, קנה.לא מקניא, וכ' **התוס'** – דגמר קיחה קיחה משדה עפרון דכתיב ביה כסף, ובפחות משוה פרוטה לא מיקרי כסף, שקניין כסף בשוה פרוטה. כ"פ רי"ו ושו"ע.ב. **קדושין** (ו:): אמר רבא הילך מנה על מנת שתחזירהו לי: במכר לא קנה באשה

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. **טור**: בכסף כיצד? מכר לו בית או שדה ונתן לו הכסף קנה ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

בכסף פחות משוה פרוטה

קדושין (ג.): אשה בפחות משוה פרוטה

ח"מ - סימן ק"צ

הש"ך (א) פסק - דלא קנה דלא סמכה דעתיה דשמא ימחול.

ולפי התוס' – בקרקע קנה, דאם ימחול לו צ' לשלם לו מדינא דגרמי ולכן סמכה דעתו. כן דעת הקצות.

"נתן לו כסף שוה פרוטה"

סמ"ע (א): מיירי שנתן הכסף כדמי פרעון והשאר זקף עליו במלוה, אבל נתן לשם קניין לא קנה. מה הטעם?

והט"ז כ' – אף שנתן לשם קניין קנה הכל (והשאר עליו כחוב). כן דעת הנתיבות.

פת"ש (ג) בשם שער משפט (א): גזל כסף וקנה בו קרקע – אם המוכר מכיר שהמעות הוא גזל, אין הלוקח קונה בגזל דלאו מידי יחייב ליה כיון שאין המעות שלו, מה שאין כן אם המוכר לא ידע שהמעות הוא גזל שקנה.

ב.

"על מנת שיחזירו לו"

סמ"ע (ב): דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה וקונה בכל דבר חוץ מקדושי אשה.

אינה מקודשת. ואסיקנא אמר רב אשי בכולהו קני לבר מאשה.

כ"פ הטור - ואפי' נתן לו הכסף על מנת שיחזירו לו, קנה. כ"פ שו"ע.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)**"בכסף כיצד"****המקדש או הקונה במלוה**

ש"ך (א): קידושין (מו.) - המקדש במלוה אינה מקודשת משום דמלוה להוצאה ניתנה. ה"ה הקונה במלוה אינו קנין. כ"כ בעל העיטור, הריטב"א בשם הירושלמי והרא"ש.

הקונה ממרנ"י (שטר שכתוב בו המוציא שטר זה גובה בו, בלי שם המלוה) – קנה, וטעמו שהקונה בשט"ח לא קונה דלא סמכה דעתו שמא ימחול החוב לבעליו. אבל בממרנ"י שלא יכול למחול סמכה דעתו וקונה.

קצות החושן (א): לקנות בשט"ח שיש לו על אחרים (פ') שנותן למוכר שט"ח זה תמורת מכירת הקרקע):

סעיף ג: תן מנה לפלוני וקנה קרקע שלי**סעיף ג: האומר לחבירו: תן מנה לפלוני וקנה לך קרקע שלי, כיון שנתן, קנה.****❖ ענפי הלכה (האחרונים)****"תן מנה לפלוני"**

סמ"ע (ג): כמו בערב שאומר ראובן לשמעון הלוה מנה ללוי ואני ערב לך, דנתחייב ראובן הערב לשמעון המלוה בנתנם על פיו ללוי הלוה, ה"נ נתחייב ראובן המוכר ליתן שדה לשמעון הלוקח כשיתן שמעון על פיו מנה ללוי. וס"ל להמחבר והרמ"א שכאן א"צ לומר שדך יקנה לי במה שנתתי מנה ללוי (כמו בסעיף ד').

❖ שורשי הלכה (המקורות)

קידושין (ו): אמר רבא - תן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקודשת, מדין ערב. ערב לאו אף על גב דלא מטי הנאה לידיה משעבד נפשיה האי איתתא נמי אף על גב דלא מטי הנאה לידיה משעבדא ומקניא נפשה. **כ"פ רמב"ם** רא"ש הרשב"א.

ופרש"י: ואקדש אני לך - וכשנתנו לו אמר לה התקדשי לי. **כ"כ הטור** - לעניין קניינים. **כ"פ שו"ע.**

סימן קצ"ב: דין קניית קרקע בחזקה, ובו ט"ז סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף א: קניית קרקע בחזקה.....39	סעיף ט: הציע מצעות ושכב עליהם, או נתן בהם פירותיו.....45
סעיף ב: שלא בפניו צ"ל לך חזק וקני, מסר לו מפתח.....40	סעיף י: זרעה או נרה או אסף פירות קנה.....46
סעיף ג: נעל כיצד.....40	סעיף יא: נתן המוכר פירות הקרקע ללקוח, נטל גבושית מהשדה.....46
סעיף ד: כיצד גדר.....41	סעיף יב: המוכר י' שדות בי' מדינות.....47
סעיף ה: כיצד פרץ.....42	סעיף יג: השכיר י' שדות בי' מדינות.....48
סעיף ו: פתח או סתם נקב אמת המים.....42	סעיף יד: היו מקצת במכר ומקצת בשכירות.....49
סעיף ז: המוכר שדה לחברו בצד שדהו. מכר לו שביל של כרמים.....43	סעיף טו: דיני המחזיק בנכסי הגר.....49
סעיף זז: איך קונה קרקע צחיח.....44	סעיף טז: חזקה קונה אף בלא כסף ובלא שטר.....49

סעיף א: קניית קרקע בחזקה

סעיף א: בחזקה כיצד, מכר או נתן לו בית או שדה, כיון שנעל או גדר או פרץ כל שהוא והועיל במעשיו, הרי זה קנה.

וקני, כל שלא עשה השוכר בה דבר חדש שלא היה עושה בה תחילה, אפילו אם נועל ופותח אין זו חזקה, שכך היה עושה בה מתחילה.

וספר מחנה פרים כ' - ולענ"ד אין נראה כן.

"כיון שנעל כלשהו"

פת"ש (ב): ת' מהרשד"ם (שעו) כ' - שילם הקונה לאנשים שחפרו לו חפירה, הוי חזקה גמורה, כי מה לי חפר הוא ומה לי חפרו הם בשבילו, ואפילו חפרו לו הגויים.

כ' במחנה אפרים: מי שלקח מקח מחברו ופועלים גויים הגביהו לו - ספק אם קנה, ואפילו בפועלים ישראלים יש ספק כיון דאין הפועלים מכוונים לזכות ללוקח (וכמ"ש הטור סימן ער"ה-יא וברמ"א-כא, דאם היה בונה ע"י

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"ב (מב): משנה - נותן מתנה או אחים שחילקו והמחזיק בנכסי הגר - נעל גדר ופרץ כשלהו ה"ז חזקה. ופרשב"ם: **נעל -** עשה דלת. גדר - גדר חומה. **פרץ -** פריצה כדי שיכנס בה. הרא"ש: ה"ה במכר שקונה בחזקת נעל גדר ופרץ.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"מכר או נתן"

פת"ש (א): כ' הרדב"ז (ד, קכב) - מי שמכר ביתו לשוכר שהיה דר בה, אפילו א"ל לך חזק

פועלים הרי זה לא קנה דאין הפועלים מכוונים לזכות לבעה"ב). ומסיק דלא קנה.

אבל נתיבות המשפט (לעיל ריש קפה) – כ' שקניין הגבהה או משיכה או חזקה ושאר

קניינים שנעשו ע"י פועלים גויים מהני כמו שעשה בעצמו, אם נתכוין בעצמו לקנות ע"י הקניין שעושין הפועלים אף שלא נתכונו הפועלים. **אבל** ע"י שלוחים גויים לא מהני.

סעיף ב: שלא בפניו צ"ל לך חזק וקני. מסר לו מפתח

סעיף ב: א. בד"א, כשהחזיק בפני המוכר או הנותן (כיון דלא מיחה ודאי נוח לו – סמ"ע), **אבל שלא בפניו - לא קנה, אלא אם כן אמר לו: לך חזק וקני.**

ב. ואם מסר לו המפתח, הוי כאומר לו: לך חזק וקני (ואם יעשה חזקה קנה אף שלא בפניו, אבל במסירת מפתח לחוד בלא חזקה לא קנה – סמ"ע). **י.** וכן המוכר בור לחבירו, כיון שמסר לו דליו (כיסוי הבור – רש"י) הוי כאומר לו: לך חזק וקני.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (נב:): נעל גדר ופרץ כל שהוא הרי זו חזקה. בפניו לא צריך למימר ליה לך חזק וקני שלא בפניו צריך למימר ליה לך חזק וקני. ופרשב"ם: **אצ"ל** – מוכר ללוקח. לך חזק וקני – אלא כיון שנתרצה לו למוכרה בכ"כ והחזיק בפניו הוי חזקה, דניח"ל בהאי חזקה.

ב"ב (נג:): בעי רב – במתנה האיך? אמר שמואל – ק"ו ממוכר שנותן מעות אם א"ל לך חזק וקני קנה, ואם לא לא קנה. ורב סבר – הנותן מתנה בעיין יפה הוא נותן (ואף שלא א"ל לך חזק וקני קנה). הרי"ף פסק: כשמואל, וכ"ש שרב לא חולק ממש. כ"פ רמב"ם והרא"ש. והשו"ע.

ב. ואם מסר לו המפתח

הרשב"ם כ' – שקנה (דהוי כמו חזקה). כ"כ ד"מ בדעת המרדכי.

והתוס' בשם ר"י פסקו – דלא קנה, ולא מהני אלא שלא יצטרך לומר לו לך חזק וקני. ככ הרא"ש, הגהות, רמב"ן ורי"ו.

ג. כ"כ ב"י – שזוהי גמרא בב"ק (נא:): א"ר אלעזר: המוכר בור לחבירו, כיון שמסר לו דליו - קנה. היכי דמי? אי בכספא, ליקני בכספא! אי בחזקה, ליקני בחזקה! לעולם בחזקה, ובעי למימר ליה לך חזק וקני, וכיון שמסר לו דליו (כיסוי הבור – רש"י), כמאן דאמ' ליה לך חזק וקני דמי.

סעיף ג: נעל כיצד

סעיף ג: א. נעל כיצד, מכר או נתן לו בית או חצר, והיה הפתח פתוח, ונעל הלוקח את הפתח וחזר ופתחו, קנה. **ב.** ויש מי שאומר שצריך לנעול במפתח. **ג.** (והוא

סימן קצ"ז: דין קניית בהמה גסה ודקה, ובו ז' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: איך בהמה גסה ודקה נקנות 74
 סעיף ב: הגבהה ומשיכה היכן קונות 76
 סעיף ג: כיצד משיכה בבהמה 76
 סעיף ד: מוכר עדר לחברו ומסר לו המשכוכית 78
 סעיף ה: מוכר בהמה לחברו וא"ל קנה כדרך שקונים 79
 סעיף ו: א"ל משוך ותקנה 80
 סעיף ז: משוך ולא תקנה אלא אחר ל' יום 81

סעיף א: איך בהמה גסה ודקה נקנות

סעיף א: ^אבהמה בין דקה בין גסה אינה נקנית במסירה אלא במשיכה ואינו צריך להגביה.

^בהגה: וי"א דלאף מסירה קונה צדהמה גסה (הגהות מיימוני פ"ב דמכירה בשם ראב"ה). ^גוי"א אף (נקנית במסירה) צדקה. (טור תוס' ואשירי בשם רש"י ור"ת), אם הוא בפני המוכר (רש"י וריב"א). וע"ל סי' קל"ח ס"ח עד י"ג צדיני מסירה.

^גא"ל לקנות במשיכה ושינה, בין לגריעותא כגון למסירה, או למעלותא כגון שהגביה – לא קנה אלא במשיכה כמו שאמר ליה (טור בשם ר"י והר"ף והרא"ש).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אקידושין (כה:): תנן – בהמה גסה נקנית במסירה והדקה בהגבהה – דברי ר"מ. וחכ"א – בהמה דקה נקנית במשיכה.

תניא: [✓]חכ"א – זה וזה במשיכה. ור"ש אומר – זה וזה בהגבהה. סיכום הדעת:

דקה	גסה	
הגבהה	מסירה	משנה ר"מ, ר"א
משיכה	מסירה	^ב חכמים
הגבהה	משיכה	ברייתא ^א חכמים
הגבהה	הגבהה	ר"ש

ח"מ - סימן קצ"ז

בהמה גסה נקנית במסירה

רש"י - אבל במשיכה לא נקנית, דאין דרכה להוליכה לפניו. כ"כ ר"ת, ריב"א.
ור"י כ' - אפ' במסירה וכ"ש במשיכה דעדיפא. כ"כ הרא"ש, ר"ן, רי"ו, כ"ד הרמב"ם (לענין ספינה). כ"כ סמ"ג - שמשכה עדיפה ממסירה. כ"כ רמב"ן בשם ההרי"ף והר"י מיגאש ור' האי.

ב"י: ואם כן לדידן דקיי"ל כרב שזו וזו במשיכה דוקא במשיכה ולא במסירה (כשיטת ר"י). וכנ"ד, רי"ף, רא"ש, רמב"ם, הגמ"י בשם ר' יונה הגמ"מ בשם סמג.
אבל ראב"ה - ול"נ שבהמה דקה במשיכה והגסה במסירה (כחכמים של המשנה). וזו שיטת רש"י ור"ת.

סיכום בהמה גסה ודקה

- א.** **ב"י** בשם הרא"ש, הרי"ף והרמב"ם - רק במשיכה כרב בריתא. כ"כ ההג"מ בשם ר' יונה וסמ"ג.
ב. **ראב"ה** - הגסה במסירה, והדקה במשיכה (כחכמים במשנה).
ג. **רש"י** - רק במסירה ולא במשיכה. כ"כ ר"ת.

איך נקנית ספינה?

- ג.** **ב"ב** (עו.): ספינה נקנית במסירה - דברי רבי. וחכ"א - לא קנה עד שימשכנה, או ישכור מקומה.
ואסקינא: כו"ע ל"פ דנקנית במסירה. כי פליגי בדא"ל לך משוך וקני (והלך וקנה במסירה): **מ"ס(חכמים)** - קפידא הוא. **מ"ס(רבי)** - מראה מקום הוא לו.

פרשב"ם: **רבנן סברי קפדיא** - לא גמר להקנותו אלא במשיכה ולא במסירה, שאם ירצה מוכר לחזור בו, כ"ז שלא משכה רשאי. **מראה מקום** - ואם תרצה אפ' למושכה מושך, דהא במסירה אקנתיה לך.
ופסקו רי"ף והרא"ש והרמב"ם כרבנן.

קפידא היא

הרמ"ה - דווקא כששינה לגריעותא, כגון שא"ל משוך והוא קנה במסירה אבל אם שינה לקניין חשוב כגון להגבהה קנה. **מ"מ** אם א"ל אל תקנה **אלא במשיכה**, אף בהגבהה לא קנה.

ור"י כ' - שאפילו שינה למעליותא לא קנה. כ"ד הרי"ף, הרא"ש.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. **"אלא במשיכה"**

סמ"ע (א): כ"פ ע"פ התו"ס, רא"ש, וש"פ. **ובדרישה** כתבתי - שדעת התו"ס והרא"ש וש"פ כהטור (לא כמ"ש הב"י) שגם במסירה קונה כשעומדת ברה"ר או ברשותו שאינה של שניהם, שלא הטריחוהו חז"ל למושכה מרה"ר לרשותו. ודווקא בבהמה מהני מסירה שדומה לספינה שבקלות זוה, אבל שאר מטלטלים בעניין שימשוך.

ג. **"וי"א אף בדקה"**

סמ"ע (ב): וכנ"ד הטור שבין דקה או גסה נקנית גם במסירה, שכתב "בע"ח נקנים גם במסירה".

סעיף ב: הגבהה ומשיכה היכן קונות

סעיף ב: הגבהה קונה בכל מקום. אבל משיכה אינו קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם, אבל לא ברשות הרבים ולא בחצר שאינה של שניהם.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"ב (עו:): אביי ורבא דאמרי תרווייהו:

מסירה – קונה ברה"ר ובחצר שאינה של שניהם. משיכה – קונה בסימטא ובחצר של שניהם. הגבהה – קונה בכל מקום. פרשב"ם: סימטא – מקום מיוחד לעומדים שם באותה שעה והוי כחצר של שניהם.

דין מסירה בסימטא

רשב"ם – כיון שבסימטא אפשר במשיכה לא מהני מסירה. דעיקר מסירה ברה"ר ומשיכה ברשות שיש לו חלק. כ"ד הרא"ש, רמב"ם, ריו והר"ן בדעת הר"ף והר"י מיגאש.

ור"ת כ' – שמסירה קונה ברה"ר וכ"ש בסימטא.

[כ' ה"ה בשם הרשב"א: מסירה בחצר שאינה של שניהם - דווקא שהכניסה לשם שלא ברשות בעל החצר, שאם ברשות הוי פקדון ביד בעל החצר שאינו קונה במסירה.]

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"הגבהה קונה בכל מקום"

סמ"ע (ג): שאפילו הוא ברה"ר או רשות המוכר, דמה שמגביהו בידו ומביאו לרשותו הוי כמונה בביתו. וכ' קצות החושן – ואין חילוק אם מגביהו בידו או מכוחו דרך עליה קנה אף ברה"ר.

"בחצר שאינה של שניהם – לא קנה"

סמ"ע (ג): פ הכניסה שלא ברשות ומשכה שם, שאם הוא ברשות הוי חצר של שניהם או חצר של הבעלים (רשב"א וכמ"ש הרמ"א קצת-ט).

"אבל לא ברה"ר"

ערוך השלחן: דאין לשום אדם רשות להניח שם כליו. ומשיכה צריך למשוך כולו ולהוציאו מכל המקום שהיה בו לרשותו או לסימטא. ולפי הרמב"ם – כיון שהכניסו קצתו לרשותו קנה (כיון שהזיזו כולו ממקומו).

סעיף ג: כיצד משיכה בבהמה

סעיף ג:^א כיצד קונין את הבהמה במשיכה, אין צריך לומר אם משכה והלכה, או שרכב עליה והלכה בו, שקנה,^ב אלא אפילו קרא לה ובאה, או שהכניסה במקל (או שהנהיגה בקול) (טור) ורצתה בפניו, כיון שעקרה יד ורגל, קנאה.^ג והוא שימשוך בפני הבעלים, ואם משך שלא בפני בעלים, צריך שיאמר לו קודם שימשוך: לך משוך וקני. (וע"ל סימן רע"א מדינים חלו).

ח"מ - סימן קצ"ז

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. קידושין (עה:): תניא – חכ"א זו וזו במשיכה (ראה ס"א).

דין רוכב

ב"מ (ב:): שנים רוכבים ע"ג בהמה... יחלוקו.

ונחלקו הראשונים:

• הרא"ש - רוכב לבד לא קני והמשנה מיירי ברוכב ומנהיג ברגליו (כמ"ש בגמרא שם). כ"כ הרמ"ה.

כ"כ רי"ו – רוכב לחוד לא קני אלא אם כן מנהיג ברגליו או שניהם רוכבים במציאה או הפקר שזכו אלא אם כן בא אחר והנהיג שזכה בו.

• אב"ל הרי"ף – רוכב קני (אפילו בלא הנהגה), שכתב המשנה כצורתה בלי השקליא והטריא של הגמ'.

וכנ"ד הרמב"ם שכ' – שקניין הבהמה במשיכה שאם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו קנה. כ"כ הר"ן בדעת הרי"ף והרמב"ם – דרוכב קונה אף בלא הנהגה.

ב"י: אף לדעת הרמב"ם שרוכב לבד קני מ"מ צריך שתלך, מיהו בעקירת יד ורגל סגי (והליכה זו לא מיקרי הנהגה).

[רי"ו: ואישה קונה ברכיבה לחוד בין במכר בין במציאה, שכן דרך אישה לרכב בלא הנהגה.]

ב. ב"ב (עה:): כיצד היא המשיכה – קורא לה והיא באה או הכישה במקל ורצתה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה. ר' אסי אומר – עד שתלך מלוא קומתה. וכ' הב"י: ומשמע בגמ' אף שגוף הבהמה לא זזה ממקומה כל שעקרה יד ורגל קנה.

רי"ף, רא"ש, רמב"ם פסקו - כת"ק שכל שעקרה יד ורגל קנאה.

רא"ש: ה"ה הנהיגה בקול, מידי דהוה אקורא לה והיא באה.

ג. ב"ק (נב:): במשיכה צריך למשוך בפני הבעלים, שאם משך שלא בפני הבעלים לא קנה עד שיאמר לו המוכר לך משוך וקני.

] משיכה והנהגה בחמור וגמל

ב"מ (ב:): איכא חד דלא קנה : איכא דאמרי – משיכה בחמור לא קנה. ואיכא דאמרי – הנהגה בגמל לא קנה.

להלכה:

הרא"ש – נשאר בספק, ולכן גמל קונה במשיכה וחמור בהנהגה, אבל הפוך יש צד אחד שלא קונה ולא יודעים מה קנה. הלכך: במכר ומתנה לא קנה אף אחד (לא חמור במשיכה ולא גמל בהנהגה). במציאה והפקר – קנו שניהם.

והרמ"ה כ' – ששניהם קנו, שגמרא זו אליבא מ"ד רכוב קני, ואנן קי"ל שרוכב לא קני. כ"פ הרי"ף – שניהם קנו.

• והרמב"ם – שניהם קנו : דהגמרא מיירי רק במציאה והפקר ולא במכר. ואף המציאה והפקר פסק כמ"ד בתראה, גמל לא קונה בהנהגה.

ראה לקמן (רעא – א).]

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "או שרכב עליה"

סמ"ע (ה:): זוהי דעת הרי"ף והרמב"ם – שברכיבה לחוד קנה. ודלא הרא"ש והטור – דלא קנה ברכיבה לחוד עד שינהיגנה ברגליו.

סמ"ע (ו:): מדסתמו המחבר והרמ"א, ס"ל שמשיכה והנהגה קונה בכל הבהמות. כ"כ ב"י בשם הרי"ף והרמ"ה. אב"ל הרא"ש – ס"ל

חמור וגמל חד מהם לא קונה.

ודעת הרמב"ם – לקמן (רע"א) שקונה בכל הבהמות בין במכר בין במתנה, וה"ד כשאחד בא לקנות. אבל כשבאים שנים לקנות כאחד גמל, ואחד משכה והשני הנהיגה – הנהיגה במקום משיכה לאו כלום היא.

"ורצתה לפניו"

סמ"ע (ז): קאי אהכישה במקל ולא על הנהגה בקול, שזה אין צריך לרוץ לפניו כיון שהנהיגה.

סעיף ד: מוכר עדר לחברו ומסר לו המשכוכית

סעיף ד: ^אהמוכר עדר לחברו או שנתן לו במתנה, כיון שמסר לו משכוכית היא הבהמה המהלכת בראש העדר והכל נמשכים אחריה, אין צריך לומר: משוך וקני. ואם משך העדר אפילו שלא בפניו – קנה (אבל משיכה עכ"פ בעי גם בשאר העדר ולא סגי במסירה המשכוכית לחוד – סמ"ע), **דמסירת משכוכית הוי כאומר לו: משוך וקני.**

^בהנה: מכר לו ספר או נתן לו חליו, והלך ומשך או הגביה השני (שלא מדעת חבירו), לא קנה, דלא דמי החלי שנתן לו למשכוכית (הגהות מיי' ותשו' מיי').

^גלא מסר לו המשכוכית ומכר לו רק י' בהמות, אם קונה במשיכה לא קנה אלא אותה שמשך, ואם קונה במסירה, אם מסר לו באפסר אחת ונתן לו דמי כולן, קנה, לא מסר לו דמי כולן, לא קנה רק כנגד מעותיו, כמו שנתבאר לעיל גבי קרקע, סוף סימן קל"ב (רבינו ירוחם נ"י ח"ד).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^א**ב"ק** (נב): אר"ל משום ר' ינאי – המוכר עדר לחברו כיון שמסר לו משכוכית קנה. ומיירי שקנה במשיכת העדר ובעי למימר ליה "לך משוך וקני", וכיון שמסר לו משכוכית כמאן דא"ל לך משוך וקני.

מאי משכוכית? הכא תרגימו – קרקשתא. ר' יעקב אומר – עיזא דאזלא בריש עדרא.

קרקשתא

^ב**פרש"י** – זוג המקשקש בה לפני העדר, והולך אחריו.

^ב**רמב"ם** – עיזא דאזלא בריש עדרא (כר' יעקב). כ"כ הטור.

^א**ורי"ו** – תפס שני הלשונות (דלא פליגי).

^ב**הגהות:** ראובן מכר לשמעון ספר חלוק לשנים, ומסר לו חצי האחד, והלך שמעון והגביה חצי השני שלא בפני ראובן – לא קנה חצי השני אם לא א"ל תגביהנו ותקנה. ול"ד למסר לו משכוכית שנמשך אחר העדר או דלי של בור ומפתח שהם בכלל הבור והבית, אבל חצי הספר אין רגילים להחזיק בו השני. כ"פ הרמ"א.

^ג**רי"ו:** מסר לו עשר בהמות באפסר או קנה כולם אם נתן לו דמי כולם, אבל לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו כמו בקרקע בעשר מדינות. ודוקא

ח"מ - סימן קצ"ז

במסירה אבל במשיכה לא קנה אלא מה שמשך. כ"פ הרמ"א.
וכ' הב"י – וכבר הוכחתי שבהמה לא נקנית במסירה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ג. "מכר לו עשר בהמות"

סמ"ע (יא): פ' – מתחילה כתב דאם מכר לו י' בהמות בלא משכוכית, אז יש חילוק בקניני המכירה: **דאם** הקנם לו במשיכה אז לא קנה כל ה' בהמות אף שנתן לו דמי כולן, דמעות אינן קונות מטלטלין ובעלי חיים, ולא קנה אלא אותן שמשך, ואם הקנה לו במסירה כו'.

סעיף ה: מוכר בהמה לחברו וא"ל קנה כדרך שקונים

סעיף ה: ^אהמוכר בהמה לחבירו או נתנה לו במתנה ואמר: קנה כדרך שבני אדם קונים, אם משך או הגביה, קנה [רמב"ם].

^באבל אם רכב עליה, אם בשדה (או בסימטא) (טור) – קנה. ואם בעיר (בר"ה) – לא קנה, לפי שאין דרך בני אדם לרכוב בעיר. לפיכך אם היה אדם חשוב שדרכו לרכוב בעיר, או אדם מזולזל ביותר שאינו מקפיד על הלוכו בעיר רוכב, כגון המטפלין בגידול הבהמות או העבדים, או שהיתה אשה, או שהיה ברשות הרבים שהרבים דוחקים שם, הרי זה קונה ברכיבה, והוא שתהלך בו.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^בב"מ (ט): ר"א אומר – רכוב בשדה ומנהיג בעיר קנה. ומיירי דעסקינן במקח וממכר, דא"ל קני כדרך שבנ"א קונים, ולכן רוכב קונה בשדה ולא בעיר. ואי ברה"ר הוא – קני. ואי אדם חשוב הוא – קני. ואי אישה – קניא. ואי איניש זילא הוא – קני.

פרש"י: רכוב בשדה – קונה אבל לא בעיר. רה"ר קני – אף בעיר, דדרך לרכוב שם ולא להנהיג פן יפסקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו. אדם חשוב – אין דרכו להנהיג ודרך כבוד לישב עליה אף בסימטא. וכן אישה אין בה כח לאחוז בהמה פן תנתק הימנה.

איניש זילא – שדרכו לרכב לפני כל אף בלא דוחק, אבל אדם בנוני שאינו חשוב

בעושר ואינו בוש להוליך בהבמה אין דרכו לרכוב בסימטא בעיר. כ"כ רמב"ם כ"פ שו"ע.

אבל הרא"ש כ' – אדם חשוב וברה"ר, וכן אדם מזולזל ואינו בוש לרכוב ברה"ר – קנה. ואישה תמיד דרכה לרכב. ואדם בינוני ברה"ר לא קנה שהוא מתבייש לרכב, אבל בסימטא או בשדה קנה. ובמציאה והפקר בכל עניין קנה.

[סיכום:

לפי רש"י והרמב"ם – רה"ר או אדם חשוב או אישה או איניש זילא – כ"א קונה בפ"ע. כ"פ שו"ע.

לפי הרא"ש – אדם חשוב שהוא ברה"ר, או אדם מזולזל ברה"ר או אישה קונים ברכיבה. ובנוני קונה בשדה או בסימטא.]

כ' הב"י: מציאה והפקר קנה – ה"ה אפילו

ח"מ - סימן קצ"ז

גמור דבקעי בה רבים קונה ברכיבה. ברישא
דלא שכיחי בה רבים כולי האי לא קונה.

"קונה ברכיבה"

קצות החושן (ב): וקשה, שקניין ברכיבה
מדין משיכה, ומשיכה לא קונה ברה"ר?
והנתיבות (ח' יב) – מיירי שרכב מרה"ר
לסימטא ולא נכנסה לסימטא רק כלשהו, אבל
רק ברה"ר לא קנה. **ואפשר** – שברה"ר
שרבים דוחקים קונה ברכיבה כיון שיש ג"כ
קניין מסירה בצירוף המשיכה נקנה.

ערוך השלחן: וכ"ה לפי מנהג מדינתם,
ובמדינתנו גנאי לאדם בינוני וכ"ש לאדם
חשוב לרכב על סוס בכל מקום וכ"ש אישה,
ולכן לא קונים ברכיבה או בהנהגה אלא אם כן
באנשים שדרכם בכך.

במכר אם לא א"ל קני כדרך שבנ"א
קונים.

אבל דרישה בדעת ר"ו – לא בעינן
שיאמר כן בפירוש (כדרך שבנ"א קונים)
אלא מסתמא נמי הו"ל כא"ל הכי, וכן
מוכח מהטור. כ"כ סמ"ע (יב).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. **"ואם בעיר (ברה"ר)"**

סמ"ע (יד): דברי הרמ"א שהגיה במחבר
"ברה"ר" גרם לכך שיהיו דבריו סותרים:

ברישא אפילו ברה"ר לא קנה שאין דרך בנ"א
לרכוב בעיר. **בסיפא** או שהיו ברה"ר – משמע
ברה"ר כל אדם קונה, דרבים דוחקים שם?
ואפשר לישוב בדוחק – בסיפא שהוא רה"ר

סעיף ו: א"ל משוך ותקנה

**סעיף ו: האומר לחבירו: משוך ותקנה, או: חזק ותקנה, וכיוצא בדברים אלו,
והלך ומשך או החזיק - לא קנה, שמשמע תקנה להבא, ועדיין לא הקנה לו. ב. והוא
הדין לאומר לו: משוך חפץ זה לקנותו.
ג. (אלא לריק לומר: משוך וקני, או: חזק וקני) (טור בשם הרמב"ם).**

שאפילו אם אמר לו משוך חפץ זה
לקנותו לא קנה עד דא"ל קני אותו
דמשמע משוך לקנותו אבל אני איני
מקנה לך.

וכ' הרא"ש: שלפ"ז האומר משוך חפץ זה
לקנותו לא קנה עד שיאמר לו קני אותו.

● אבל הרא"ש כ' - ול"נ דוקא במשוך
בהמה זו לקנות כלים שעליה לא קנה,
כיון שעקר הדבר שמושך (בהמה) לא
נקנית, אבל כשא"ל משוך חפץ זה לקנות
קנה. גם הראב"ד – השיג על הרמב"ם.
אבל הר"ן והמרדכי – דחו חילוק זה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"מ (ט:): אמר ר"א – משוך בהמה זו
לקנות כלים שעליה מהו? ומתמהינן –
לקנות, מי אמר ליה קני? אלא וקני כלים
שעליה מהו?

● **כ"פ הרמב"ם**: האומר משוך
ותקנה... לא קנה. וכ' ה"ה – שמפרש
"לקנות" משמע להבא כמו לעשות דבר,
ולכן גם תקנה לשון להבא לא קנה.

ב. וכ' הטור - וגדולה מזו פירש רש"י

סמ"ע (יב): וקמ"ל שאע"פ שיש הפסד להקדש אין להקדש לחזור בו כיון שקנה בדמים.

ש"ך (א) - ה"ה איפכא, אם גבאי צדקה נתן דמים לאחר לצורך הקדש (והוזל) אין יכול לחזור בו.

"אין הקדש יכול לחזור בו"

ש"ך (ב): מי שמשך חפץ של הקדש (במחיר יקר) והוזל – לא יכול לחזור בו, שלא יהא כח הקדש גרוע מהדיוט. ואם הוקר – רשות גבוה לא נקנה רק בכסף, והקדש חוזר בו.

משעה שנתתם המעות, ואין לומר דכשישרפו יחזרו בהן כמו בשהוזלו, דאינו מן הסברא דיהא הפירות בזמן היוקר ברשותן ואח"כ כשישרפו יחזרו לרשות המוכר.

ב.

"ודוקא ביתומים"

סמ"ע: פירוש דוקא ביתומים בשאר חלוקות אין המעות קונות אבל הקדש בכל גוונא קונה במעות.

"נתן דמים להקדש ונתייקר"

סימן ר: דין קניית מטלטלין על ידי זוזרו, וכיצד קונה

כליו, ובו י"ב סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף 21: כור בשלושים סאה בסלע אני מוכר לך 114
סעיף 31: פתח המוכר חבית יין ומדד ללקוח, והלוקח רוצה לחזור בו 117
סעיף 41: משך הלוקח חמור המוכר עם תבואה לחצרו 118
סעיף 51: המודד למכור בכלי של הסרסור 119
סעיף 61: היתה המדה של אחד מהם 120
סעיף 71: הנוטל כלי מהאומן לבקרו 121
סעיף 81: אף אחר שעשה עבורו הקניין מהני 122

סעיף א: חצר המשתמרת, ד"א של אדם קונות לו 105
סעיף ב: היו ברשות המוכר או ברשות הנפקד צריך הגבהה או משיכה 108
סעיף ג: מתי כליו של אדם קונות 110
סעיף ד: קנה כלי מהמוכר וקנה פירות והניחם בכלי קנה 111
סעיף ה: כליו של מוכר ברשות לוקח או הפוך 112
סעיף ו: מדד המוכר ונתן בכליו ומשך הלוקח 113
סעיף ז: אין קניין אלא אם כן פסק הדמים תחילה 113

הקדמה – קניין חצר

בצידה.

להרי"ף והרמב"ם – לא קנה כלל. ולהרא"ש והר"ן – קונה במכר ובמתנה כרב פפא מטעם שליחות (דעת אחרת מקנה). ולפ"ז קטן וקטנה ועכו"ם לא קנו דלא בני שליחות נינהו.

6. חצר הקדש

• במציאה לא קנה, ואף להרמב"ן שיש יד להקדש ה"מ בגזבר עצמו. ומדין שליחות ג"כ לא קונה דהוי חב לאחרים דלא מהני ביה שליחות.

• הקדיש בור ונתמלא מים, שובך ונתמלא יונים – קנה הקדש, שאין כאן חב לאחרים שהרי בלא בור לא היו באים מים.

• מתנה להקדש כיון שבא לחצר הקדש קנה הקדש, כיון שיש שליחות של המקדיש וגם לא חב לאחרים

• זיכה להקדש ע"י חצרו בדבר הפקר שיש בו זכה הקדש, דמתוך שיכול לזכות לעצמו יכול לזכות להקדש.

7. חצר ששכרו או שאלו בקניין להשתמש.

• כששכר חצר הוי כשוכר פועל, דסתם מציאות הפועל לעצמו. ג"כ סתם מציאות בחצר למשכיר (שהחצר הוי כידו של המשכיר), שהרי לא שכר החצר ע"מ לזכות במציאות.

• אלא אם רואה השוכר את המציאה שנכנסת לחצר ואמר יזכה לי חצרי אז זכה (כמו בשוכר את הפועל שא"ל תזכה לי המציאות).

• נתנו מתנה לשוכר בחצר זו (בין המשכיר או אחר) זכה השוכר במתנה בחצר זו. • וכן יכול השוכר לזכות לאחרים ע"י

1. מקור קניין חצר

גיטין (עז): קניין חצר מהתורה נלמד מדין גניבה וגיטין: גניבה: "אם המצא תמצא בידו הגניבה" אין לי אלא ידו, גגו חצירו קרקיפו מניין? ת"ל המצא תמצא מכל מקום. בגט - "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה" אין לי אלא ידו, גגו חצירו קרקיפו מניו "ת"ל ונתן מכל מקום.

2. מדין מה קונה חצר?

א"ר אשי: חצר קונה משום יד ואין זה גרוע משליח (באופן שלא קונה מדין יד קונה מדין חצר).

נפק"מ: בין הטעמים –

אם מדין יד : קטן - לא קונה, קטנה - ועכו"ם קונים
אם מדין שליח: קטן קטנה ועכו"ם אינם קונים.

נתיבות: פרטי דיני קניית חצר

3. בחצר שאינה משתמרת ועומד בצידה לכו"ע קונה מטעם יד (שדומה לידו שסמוכה לו).

ובקטן לא חשיב יד שאין לו דעת לשמור, אבל לקטנה יש יד (נלמד מגיטה). גוי גם קונה כשעומד בצד חצרו קונה כיון שיש לו יד.

4. בחצר המשתמרת ואינו עומד בצידה.

להרי"ף והרא"ש – קונה מטעם שליחות. ולכן בקטן וקטנה ועכו"ם לא קונה (לר"פ לאפוקי הש"ך שקטנה קונה).

ולהר"ן – קונה מדין יד אם זכות הוא לו, ולכן בעכו"ם קונה, אבל קטן וקטנה לא, דלאו בני שמירה נינהו.

5. חצר שאינה משתמרת ואינו עומד

כללו של דבר: בעלות החצר היא של השוכר למעט דברים שלא השכירו לשם כך (מציאת אבידות וכיו"ב).

חצר זו, אבל אם השוכר נותן מתנה למשכיר ע"י חצר זו לא מהני, שהרי החצר מושכרת.

סעיף א: חצר המשתמרת. ד"א של אדם קונות לו

סעיף א: ^אהיו מטלטלין ברשות הלוקח ^בהמשתמר לדעתו ^(*), ^האו שהוא עומד בצד אותו רשות ^י(וי"א דבעינן דוקא בחוכו חבל חולה לו לא) (המגיד פט"ז דגזילה), כיון שקבל עליו המוכר למכור - קנה לוקח, ^זואף על פי שעדיין לא מדד, והוא שפסק דמים.

^ההגה: ^(*) ויש חולקין וסבירא להו דממכר או מתנה אם משומר לדעת המוכר או הנותן (וא"צ דוקא לדעתו), סגי, וקנה (עיין בב"י), וכן נראה להורות, ^זמיהו אם המוכר השכיר לו חצר עכמו, והמטלטלין שמוכר לו מעורבין עדיין עם שאר מטלטלין של מוכר, מקרי חצר שאינו משומר ולא קנה (הגהות מרדכי פ"ק דמציעא).

^חוי"א דלרבע אמות של אדם קונין לו כמו במלואה (עיין בב"י).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אב"ב (פה): ת"ש - ד' מידות במוכרין...

היו פירות (של המוכר) ברשות לוקח כיון שקיבל עליו מוכר - קנה לוקח.

פרשב"ם: ברשות לוקח - שהביא המוכר תבואתו למכור בבית הלוקח. כיון שקיבל עליו מוכר - שנתרצה וא"ל כל תבואה זו קנויה לך בכו"כ לכל סאה. קנה לוקח - מיד אע"פ שלא מדד, דקני ליה רשותו.

ב"מ (יא): א"ר יוסי בר חנינא - חצרו של אדם קונה לו. דווקא בחצר המשתמרת אבל בחצר שאינה משתמרת אי עומד בצד שדהו אין או לא לא.

ב"מ (יא): חצר שאינה משתמרת -

^בל"ש מציאה או מכר או מתנה בכולהו צריך שיהא עומד בצד חצרו שאינה

משתמרת.

^גורב פפא אמר - דווקא במציאה בעינן עומד צד חצרו, אבל במכר ומתנה כיון דדעת אחרת מקנה אפילו אינו עומד קנה.

להלכה

^בהרי"ף פסק - כל"ק, שאף במכר צריך להיות עומד בצד שדהו. כ"ד שו"ע.

^גוהרא"ש פסק - כרב פפא, דווקא במציאה אבל במכר ומתנה א"צ להיות עומד בצד שדהו, דשמירת הנותן חשובה כשמירת המקבל וסמכה דעתו. כ"כ הר"ן בדעת הר"י ברגלוני כ"מ מהמרדכי והגמ"י. כ"פ הרמ"א.

כ' הב"י: אף לדעת הרא"ש ה"מ שהחצר משתמרת לדעת המוכר (לפחות), וכגון שהשכיר לו מקום הנחת המטלטלין

ח"מ - סימן ר

שמוכר, אבל כשאינה משתמרת כלל ודאי לכו"ע לא קנה (אלא אם כן עומד בצידו).
אבל קצות החושן כ' – שלדעת שטמ"ק כל שדעת אחרת מקנה לא בעינן משתמרת כלל, דכיון שדעת אחרת מקנה הרי אין שום אדם יכול לקנות בו כי אם מדעת המקנה, והרי נותנה ומקנה אותה רק למקבל. **אבל** מציאה והפקר שלכל אחד זכות בה אם החצר אינה משתמרת לא קנה זה. ודברים נחמדים מפז. וכ"מ מהגמ"י.

[סיכום הדעות: חצר שאינה משתמרת

- **המחבר** – צריך שתהיה משתמרת לדעת הקונה.
- **הרמ"א** – מספיק משתמרת לדעת המקנה.
- **קצות החושן בשם שטמ"ק** – אף שאינה משתמרת כלל קנה, כיון שאנשים בדלים ממנה.]

ד' הגמ"ר: אם מקנה אדם לחברו פירות שהם בביתו ומשכיר לו מקומו, ואין הפסק בין פירותיו לפירות אלו – לא קנה, דמיקרי חצר שאינה משתמרת (כיון שהפירות מעורבים).

ה' (שם): אי עומד בצד שדהו אין, אי לא לא.

י' וכ' ה"ה: י"מ דוקא עומד בצדו ובתוכו אבל בצידו חוצה לו לא. וכ"מ מעירובין (צב:).

ז.

אע"פ שעדיין לא מדד

ב"ב (פב:) משנה – המוכר פירות לחברו משך אע"פ שלא מדד קנה.
פרשב"ם: דמדידה אינה מעכבת דאינה

אלא גלוי מילתא בעלמא כמה מכר.

ח' ב"מ (י:): אמר ר"ל משום אבא כהן ברדלא - ד"א של אדם קונות לו בכל מקום, דתיקנו חכמים דלא ליתו לאינצויי.

ואסיקנא: בכל מקום ל"ד, אלא בשדה בעלמא או בסימטא או צידי רה"ר דלא דחקי ביה רבים. **אבל** ברה"ר דדחקי ביה רבים א"נ שדה חברו - לא.

במה קונות לו ד"א

הר"ן בשם הראשונים – דווקא לזוכה מהפקר דלא אתי לאינצויי, אבל במכר ומתנה דלא אתי לאינצויי לא קונות לו.
אבל הירושלמי (בגיטין) – כ"ש במכר ומתנה שיש דעת אחרת מקנה. כנ"ד הר"ן עצמו, תלמידי רשב"א, הרא"ש.

שואל הר"ן: וא"ת כיון שד"א קונות אף במכר למה הצריכו משיכה בסימטא, יקנה לו ד"א ?

• **וי"ל** דל"א ד"א קונות דווקא כשהוא עומד והביאו לתוך ד"א, אבל אם הכלי קדם והוא בא לתוך ד"א הכלי לא קנה, לפי שמקומו של הכלי קנוי לבעל הכלי. כ"כ תלמידי הרשב"א.

• **אבל הרא"ש** – לא חילק בזה (בכל גוונא ד"א קונות).

• **וש"ך תירץ** - ולפי דעה זו נראה לתרץ דהא שהוצרכו משיכה בסימטא היינו חוץ לד"א (כגון שמשכו בחבל), א"נ דע"י משיכה הוי דאורייתא וקניין ד"א דרבנן.

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

ב. **"המשתמר לדעתו"**

סמ"ע (א): לאפוקי כשאינו משתמר לדעת הלוקח אף שמשתמר לדעת המוכר אין חצרו

ח"מ - סימן ר

לא מהני.

ובחצר המשתמר רק שהפירות מעורבין שקנה לדעת היש חולקין, אם הקונה הזה הקנה הפירות לאחר ע"י חצירו של המקנה שלו, קנה אותו האחר כיון שהוא משומר לדעת הנותן של הנותן שלו.

ד.

"מעורבין יחד"

סמ"ע (ב): לאו דוקא אלא כל שאין הפסק מחיצה ביניהם מיקרי חצר שאינו משתמר.

ש"ך (ב): מיקרי חצר שאינו משומר - ותימה שהמרדכי לא כתב דין זה אלא לדעה ראשונה (דעת המחבר) שצריך חצר משתמרת אף במכר ומתנה, הילכך כיון שאין הפסק בין הפירות הו"ל חצר שאינה משתמרת, והיא דעת המחבר. **אבל** לשיטת הרמ"א (שפסק כרב פפא) קנה כיון שדעת אחרת מקנה. כ"כ הט"ז.

והנתיבות (ח' ג) **תירץ** - האי "מיהו" קאי קודם ה"ח, על דברי המחבר שאם השכיר לו מקום הפירות מיקרי אינו משתמר לא קנה, **אבל** אם היה החצר של הלוקח והפירות של המוכר ומכר לו קצת הפירות ולא היה הפסק לפירותיו של מוכר - מיקרי חצר המשתמרת וקנה אף למחבר (אבל לרמ"א ממילא לא בינן חצר המשותפת).

י.

"וי"א דבעינן דוקא בתוכו"

נתיבות (ביאורים ה): ובעינן דוקא בצדו ממש, אבל עומד רחוק קצת אע"פ שיכול לשמור לא מהני. וגם כשעומד בצידו או בתוכו צריך בנוסף שיכול לשמור, לפיכך שדה גדולה ומציאה בתוכה שאינו יכול לשמור לא קנה.

כ' ערוך השלחן - וכן כששלוחו או אחד מבני בתו עומדים שם הוי כעצמו, דשלוחו של אדם כמותו, ולכן לא מהני בקטן או כותי.

ואפשר שבכותי מהני דלא בעינן שליחות בזה אלא שמירה ולא גרע ממנועול. וכן נראה עיקר.

קונה, דומיה דיד משתמר לדעת לוקח או שלוחו שהוא משתמר כמותו (וכמ"ש ברסח-ג). **וי"ח** (דעת הרמ"א) דס"ל - דווקא במציאה (רס"ח) בעינן משתמר לדעת הזוכה כיון שאין דעת אחרת מקנה, מה שאין כן במכר ומתנה שיש דעת אחרת מקנה ללוקח שמירת המקנה חשוב שמירה.

ואם אינו משתמר וגם אינו עומד בצד שדהו אינו דומה לידו ולא לשלוחו שהם משתמרים ולא קונה.

קצות החושן (ב): **כ' הב"י** - שאם אינו משתמר כלל, אף לי"ח לא קנה, אפילו במכר ומתנה. **ובשיטה מקובצת כ'** - דכשיש דעת אחרת מקנה לא בעי שימור כלל. דאף שאינה משתמרת משאר בני אדם מה בכך מכל מקום אין יכולין לזכות בה. רק המציאה והפקר שכל אדם יכול לזכות בה צריכה להיות משומרת. ודבריו נחמדים מפז. כ"מ מהגמ"י (קצות א).

נתיבות (ח' א): אם הוא מוקף מחיצות הוי משתמר אע"פ שאינו נעול ואינו מקורה (שאם לא כן אין כליו של קונה קונות בסימטא).

קצות החושן (א): **כתב באגודה** - מצא דבר בבית הכנסת זכה בו ולא אמרינן דחצר בית הכנסת קונה להקדש, דחצר קונה מכח יד ואין יד להקדש, והובא ברמ"א (או"ח קנ"ד סקכ"ג). ועיין שם שהאריך בדבר.

ג. "ויש חולקים... משומר לדעת המוכר"

והש"ך (א): העיקר נראה כדעת המחבר (והראיה: שהרי רבן גמליאל בעיטור שאני עתיד למוד נתון ליהושע, היה מטעם אגב, ולמה לא קנה מטעם חצר, אלמא דלית הלכתא כרב פפא), מ"מ כיון שאיני כדאי להכריע הו"ל ספקא דדינא, אבל אין להורות לכתחילה כהרמ"א.

נתיבות (ח' א): ודווקא בכה"ג הי"ח פליגי, אבל אם היה בחצר המקבל שאינו משתמר כלל דבעינן עומד בצד שדהו, עמידת המקנה בצדו

ח"מ - סימן ר

"כיון שקיבל עליו"

ערוך השלחן: ואין זה קניין משיכה שבמשיכה צריך שהמוכר יאמר לו "משוך וקני" מה שאין כן בקניין חצר.

"ד"א של אדם קונין לו"

סמ"ע: כ"פ המחבר בשו"ע (רמג-כב). ותימה על הרמ"א שכתב בלשון י"א שהרי המחבר לא חולק.

ש"ך (ה): **שאלו** הר"ן ותלמידי הרשב"א – וא"ת לא צריך משיכה ומסירה בסימטא? וי"ל שדווקא כשעומד ונתנו לו תוך ד' אמותיו (א"צ משיכה), אבל אם קדם הכלי ואח"כ בא הוא

לתוך ד"א הכלי – לא קנה (אלא אם כן ימשוך), לפי שמקומו של הכלי קנוי לבעל הכלי.

ונ"ל שדווקא במתנה ומכר מחלקים כן, אבל מציאה אין חילוק. **ולפי הרא"ש** – אין חילוק, ובכל גוונא קנה. כ"כ ד"מ בשם רי"ו והסמ"ע שכ"ד הרמ"א מדסתם.

והש"ך תירץ – הא דהוצרכו למשיכה בסימטא היינו חוץ לד' אמות כגון שמושכו בחבל א"נ דע"י משיכה הוי קנין דאורייתא וקנין ד' אמות אינו אלא מדרבנן.

סמ"ע (ג): כמו במציאה – כ"ד הר"ן, וטעמו כיון דדעת אחרת מקנה עדיף ממציאה שד"א קונות לו.

סעיף ב: היו ברשות המוכר או ברשות הנפקד צריך הגבהה**או משיכה**

סעיף ב: ^אהיו ברשות המוכר, או ברשות אדם אחר שהם מופקדים אצלו, לא

קנה הלוקח עד שיגביה המטלטלין או עד שימשכם, כמו שנתבאר.

^בהגה: ומיהו אם שכר המקום שמונח בו או נתנו לו צמתנה וזקנין, או אפילו דכדור בעלמא, קנאו, להשתא הוי ברשותו וקונה לו.

^גוהא דמהני דיבור בעלמא, היינו ברשות אחר. אצל אם מונח ברשות המוכר ואומר: יזכה חכרי ללוקח במקח שקנה ממני, לא קנה עד שישכיר לו מקומו ויקנה לו בא' מדרכי הקנייה (טור בשם הרא"ש ור' ירוחם נ"י ח"ב).

^דואם היו הפירות מופקדים ביד אחר, לא סגי שיאמר: תקנה חכרי ללוקח, עד שיאמר כן מדעת המוכר (ב"י בשם הרמב"ן והמגיד פ"ד דמכירה).

^בברשות הלה המופקדים אצלו – לא קנה עד שיקבל עליו או עד שישכיר מקומו. **פרשב"ם:** ברשות מוכר – לא מהני משיכה עד שיגביה או ישכור מקומו. **המופקדין אצלו** – הפקיד המוכר שם פירותיו, ומסתמא הקנה הנפקד מקומו למפקד. עד שיקבל עליו – הנפקד

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^א**ב"ב** (פה.): **ברשות המוכר לא קנה עד שיגביהנו או עד שיוציאנו מרשותו. ברשות הלוקח כיון שקיבל עליו קנה לוקח.**

ח"מ - סימן ר

[**סיכום:** בחצר המוכר.

רשב"ם – יכול להקנות לאחרים ע"י חצרו.

✓ **תו"ס** – לא קונה אלא עד שיגביה או יוציאנו מרשותו.]

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א.

"עד שימשכם"

ט"ז: תימה הרי משיכה לא קונה ברשות מוכר או רשות אחר? ובדוחק יש לתרץ שימשכם ר"ל יוציאם מרשותו. וכ"ה ברמב"ם.

ב.

"בקניין או אפילו כדיבור בעלמא"

סמ"ע (ד): פ' בקניין מהני השכירות או המתנה בין שהוא ברשות המוכר או ברשות אחרים. מה שאין כן בדיבור לא מהני ברשות המוכר (רק ברשות אחרים).

ש"ך (ו): כ' רמב"ן – דאם היה בידו (של האחר) וא"ל (המוכר) זכה לפלוני זכה לו, לפי שזכין לאדם שלא בפניו וחצרו נמי זוכה לו. **והב"י** כ' – שאצ"ל בפירוש "זכה לפלוני" אלא כיון שא"ל פירות שברשותך **תנם** לפלוני וקיבל עליו קנה הלוקח (דתן כזכי).

ול"נ – ש"תן" לא מהני, שצריך שיאמר **זכה לפלוני** שאם לא כן לא הוי **תן** כזכה כיון שאינו מוסרם עתה אלא הם מופקדים (כמ"ש שקה"ו).

נתיבות (ח' ו): ואם גם הלוקח היה שם במעמד זה ודאי קנה אף **בתן**, דקנה מדין מעמד שלותם וא"צ לזכות חצרו. ואף אחד לא יכול לחזור בו, מ"מ אם הלוקח לא היה שם יכול לחזור בו (שידו על העליונה כמ"ש ב רל"ה). **ואם** הלוקח עשה לבעל החצר שליח שיזכה לו אינו יכול לחזור בו (ששלוחו כמותו).

"עד שיסכיר מקומו"

קצות החושן (ה): ראובן שנתן שטר מתנה לשמעון על ביתו ונתן השטר בביתו וא"ל הרני

מהמפקיד ליחד הרשות ללוקח או ישכור מקומו.

וגירסת הרי"ף: ברשות הלה המופקדים אצלו לא קנה עד שיגביהנו או יוציאנו מרשותו (ולא כתב כיון שקיבל עליו המפקיד ליחד הרשות ללוקח, משמע שבקיבל לא מהני).

וכ' הרמב"ן – אף לגירסה זו כיון שקיבל עליו קנה כיון דהוי הוצאה מרשות המוכר, והוצאה מרשות הלה כיון שקיבל עליו יצא מרשותו.

אבל הרמב"ם כתב – היה ברשות מוכר או ברשות הלה המופקדים אצלו לא קנה עד שיגביה... **שגורס** כהרי"ף ולא כפירוש הרמב"ן, אלא צריך להוציא מרשות המוכר ממש.

[**סיכום:** היו ברשות הנפקד

לפי רשב"ם – אם קיבל עליו הנפקד מהמפקיד ליחד הרשות ללוקח קנה. כ"כ הרמב"ן אף לדעת הרי"ף.

לפי גרסת הרי"ף – שהשמיט "קיבל עליו", משמע דלא מהני קיבל עליו. כ"ד הרמב"ם. ולכן המחבר לא הביא הא דקיבל עליו].

ג.

עד שיקבל עליו

רשב"ם – אף במוכר מהני שיקבל עליו.

✓ **אבל התו"ס** – ברשות מוכר לא מהני קבלה, שאם אמר יזכה חצרי ללוקח במקח שקנה ממני - לא קנה, שאין אדם יכול לזכות בשלו לחברו שלא ע"י אחרים, אלא צריך שיגביה או ישכור המקום ויקנהו לו בכסף שטר או חזקה.

ודווקא בחצר אחר שאמר יזכה חצרי לפלוני במקח שקנה מפלוני – קנה אף באמירה בלבד, שחצרו כידו ויכול לזכות לחברו. כ"כ הרא"ש, רי"ו, רמב"ן. כ"פ הרמ"א.

ח"מ - סימן ר

סמ"ע (ה): והטעם כתב הרא"ש – אין אדם יכול להקנות בשל עצמו לחברו שלא ע"י אחרים, אלא צריך שיגביהנו או ישכור מקומו בכסף שטר או חזקה. מה שאין כן כשהוא בחצר אחר יכול בעל החצר לומר יזכה חצרי פלוני, דהו"ל כידו של אחרים.

ד. "עד שיאמר כן מדעת המוכר"

סמ"ע (ו): לאפוקי אם א"ל הלוקח לנפקד פירות שברשותך מכרן לי פלוני, וקיבל עליו הנפקד לתתם לו – לא קנה עד שיאמר לו המוכר וקיבל עליו על פי מאמרו.

נותן לך הבית עם השטר שבתוכו, האם אומרים חצרו ומתנתו באין כאחד כמו בגיטין? **פשוט שאינו קונה**, ול"ד לגיטין – דבגיטין לא בעינן שתזכה דרך זכייה כיון שע"כ מתגרשת ולא בעי רק "ונתן בידה". **אבל** מתנה בעי זכייה וכיון שהחצר והשטר עדיין לא יצאו מרשות נותן איך יזכה בו המקבל.

ולפ"ז גם אם כתבו שטר מתנה ע"ג איסורי הנאה לא קנה דאין באיסור הנאה דין זכייה (מה שאין כן בגירושין שמגורשת בע"כ דלא בעינן זכייה אלא ונתן).

ג. "אבל מונח ברשות המוכר"

סעיף ג: מתי כליו של אדם קונות

סעיף ג: א. כליו של אדם, כל מקום שיש לו רשות להניחו, קנה לו, ב. וכיון שנכנסו המטלטלים בתוך הכלי אין אחד מהם יכול לחזור בו והרי זה כמי שהונחו בתוך ביתו.

ג. הנה: ויש מחלקין דאם אינו ברשות לוקח רק בסימטא וכיוצא בזה אין כליו קונים, אלא אם כן מדד או עד שיאמר לו: זיל וקני (טור ותוס' והרא"ש והגהות מיימוני).

ד. לפיכך אין כליו של אדם קונים לו ברשות הרבים, ולא ברשות המוכר, אלא אם כן אמר לו המקנה: לך וקנה בכלי זה, ואז קנה אם הוא ברשות המוכר.

דעתו שיקנה כליו של לוקח כיון שמחוסרים מדידה. כ"כ התו"ס, טור. כ"פ הרמ"א.

ב. אב"ד הר"ף – ל"ד מדד אלא אורחא דמילתא נקט (ולא חילק כמו הרא"ש). גם הרמב"ם – לא חילק, ובכל גוונא קנה. כ"פ שו"ע.

ד. טור: אבל ברה"ר לא קנה הלוקח בכליו אפילו א"ל המוכר זיל קני.

ב"ב (פה): בעא מיניה ר' ששת מר"ה –

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (פד:): א"ר אסי א"ר יוחנן – מדד והניח בכליו של לוקח בסימטא – קנה. אבל מדד ע"ג קרקע בסימטא – לא קנה. רב ושמואל דאמרי תרווייהו – כליו של אדם קונות לו בכל מקום חוץ מרה"ר.

מדד והניח בכליו של לוקח

ג. א. הרא"ש – דווקא אם מדד והניח אז קנה, אבל בלא מדידה צריך שיאמר זיל קני. ואם לא א"ל לא קנה, שלא היה

סימן ר"ז: המוכר נכסיו על תנאי, ודיני אסמכתא,

והמוזיב עצמו בדבר שאינו זויב בו, ובו כ"א סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף א: מכירת נכסים על תנאי.....180	סעיף א: מכירת נכסים על תנאי.....180
סעיף ב: אם תקיים התנאי תקנה, בלי "מעכשיו" לא קנה.....183	סעיף ב: אם תקיים התנאי תקנה, בלי "מעכשיו" לא קנה.....183
סעיף ג: מכר שדהו ע"ד לעלות לא"י, דין המוכר מטלטלים.....184	סעיף ג: מכר שדהו ע"ד לעלות לא"י, דין המוכר מטלטלים.....184
סעיף ד: מכר סתם בלי גילוי דעת, דין אומדנא דמוכח.....187	סעיף ד: מכר סתם בלי גילוי דעת, דין אומדנא דמוכח.....187
סעיף ה: מכר לו והתנה שיעשה כו"כ.....188	סעיף ה: מכר לו והתנה שיעשה כו"כ.....188
סעיפים ו-ז: אמר המוכר שיחזיר לו כשיהיו לו מעות, ואם אמר הלוקח.....189	סעיפים ו-ז: אמר המוכר שיחזיר לו כשיהיו לו מעות, ואם אמר הלוקח.....189
סעיפים זז: שליח שקנה קרקע, ואמר המוכר שיחזיר לו הקרקע כשיביא מעות.....190	סעיפים זז: שליח שקנה קרקע, ואמר המוכר שיחזיר לו הקרקע כשיביא מעות.....190
סעיף ט: אם לא תפרעני עד ג' שנים תהיה השדה שלי.....191	סעיף ט: אם לא תפרעני עד ג' שנים תהיה השדה שלי.....191
סעיף י: כשהוא אסמכתא מנכה לו הפירות שאכל.....193	סעיף י: כשהוא אסמכתא מנכה לו הפירות שאכל.....193
סעיף יא: נתן ערבון ואמר אם אני אחזור בו ערבוני מחול.....195	סעיף יא: נתן ערבון ואמר אם אני אחזור בו ערבוני מחול.....195
סעיף יב: מי שפקע מקצתו חובו והשליש השטר.....196	סעיף יב: מי שפקע מקצתו חובו והשליש השטר.....196
סעיף יג: כל שאמר אם הוי אסמכתא...197	סעיף יג: כל שאמר אם הוי אסמכתא...197
סעיף יג2: ג' חלוקות באסמכתא.....197	סעיף יג2: ג' חלוקות באסמכתא.....197
סעיף יג3: אסמכתא דוקא כשעיקר הדבר תלוי בתנאי.....200	סעיף יג3: אסמכתא דוקא כשעיקר הדבר תלוי בתנאי.....200
סעיף יד: בקנה מעכשיו אין אסמכתא....201	סעיף יד: בקנה מעכשיו אין אסמכתא....201
סעיף טו: אסמכתא שקנו בבית דין חשוב203	סעיף טו: אסמכתא שקנו בבית דין חשוב203
סעיף טז: תקנת אנשי ספרד באסמכתא..205	סעיף טז: תקנת אנשי ספרד באסמכתא..205
סעיף יז: התנו בניהם ונתנו ערבונות לקנס206	סעיף יז: התנו בניהם ונתנו ערבונות לקנס206
סעיף יזז: שטר שכתוב בו "דלא כאסמכתא".....207	סעיף יזז: שטר שכתוב בו "דלא כאסמכתא".....207
סעיף כ: חייב עצמו בלא תנאי.....210	סעיף כ: חייב עצמו בלא תנאי.....210
סעיף כא: חייב עצמו בדבר שאינו קצוב210	סעיף כא: חייב עצמו בדבר שאינו קצוב210

סעיף א: מכירת נכסים על תנאי

סעיף א: א. המקנה לחבירו בין קרקע בין מטלטלים, והתנה תנאים שאפשר לקיימם, בין שהתנה המקנה בין שהתנה הקונה, (*) אם נתקיימו התנאים - נקנה הדבר שהוקנה, ואם לא נתקיים התנאי - לא קנה. וכבר נתבאר משפטי התנאי בטור אבן העזר (סימן ל"ח וסימן קמ"ד, וע"ל סימן רמ"א מדיני תנאי).

ב. (*) (מיהו י"א לאס התנה המוכר טובת הלוקח אין זה תנאי, ללא הוא חלף פטומי מילי. והני מילי שמכר לו בתחלה סתם וקודם שנגמר המקח לגמרי הטיל המוכר תנאי (שאם יטיל התנאי אחר גמר המקח אפילו הטילו הלוקח אינו כלום - סמ"ע), אבל אם בתחלה אמר המוכר: על תנאי כך וכך אני מוכר לך, אף על פי דהוי טובת הלוקח, מ"מ לא קנה רק אדעתא דהכי והוי

חור"מ - סימן ר"ז

תנאי גמור.

וכן אם התנו תנאי ואח"כ כתבו השטר סתם, ולאי על תנאי הראשון (כתביו) (טור בשם הרא"ש והגהות מרדכי פ' איזהו נשך וב"י בשם תוספות ותלמידי רשב"א).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. רמב"ם: המקנה לחברו בין קרקע... והתנה תנאי שאפשר לקיימו... בין שהתנה המקנה, אם לא נתקיים התנאי לא קנה. כ"פ שו"ע.
כ' הטור – ואין תנאי מבטל המקח אלא אם כן התנה בכל דיני התנאים ובתנאי כפול כמ"ש אה"ע (לח). כ"פ שו"ע.
וסיים רמב"ם: אם נתקיימו התנאים נקנה הדבר ואם לא נתקיים התנאי לא קנה.

מקורות דברי הרמב"ם:

• **מ"ש** שאפשר לקיימו – **ב"מ** (צד): אם התנה תנאי שא"א לקיימו תנאו בטל (והמעשה קיים).
 • **ומ"ש** בין שהתנה מקנה או קונה – **ב"מ** (סה): ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה שלא באחריות, חזייה דהוה עציב, א"ל אמאי עציבת אי טרפו מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירי: **אמר אמימר** – פטומי מילי בעלמא הוא. **א"ר אשי** – טעמו, כיון שלוקח בעי לאתנווי והכא מוכר מתני הוי פטומי מילי בעלמא.

ונחלקו הראשונים: התנה מוכר ולוקח

✓ ראב"ד (פירוש א) – ל"ד מוכר ולוקח, דאין חילוק בין מוכר עושה תנאי או לוקח, אלא עניין מוכר ועניין לוקח. כלומר:

עניין מוכר – שהתנה קודם שהתחיל המקח, מהני בין התנה מוכר או לוקח. **עניין לוקח** – אחר גמר המקח, אין שום

תנאי מועיל. כ"פ הרמב"ם והשו"ע.

• **ב. ראב"ד** (פירוש ב') – מוכר ולוקח דווקא:
 והכא מיירי שהתחיל המקח ועדיין לא נגמר, כיון שהחזיק בקרקע ועדיין לא נתן המעות, א"נ נתן המעות ולא כתבו השטר (במקום שכותבים שטר), א"נ שמתחילה התנה שמוכר לו בלא אחריות ונתרצו ועכשיו אמר שאם יטרפו ממנו יחזיר לו כיון שמתנה מוכר שאין צריך לזה הוי פיטומי מילי. אבל אם התנה הלוקח הוי תנאי גמור. כ"פ הרמ"א.

ג. אבל אם התנה המוכר בתחילת המקח קודם שנתרצה, לאו פטומי מילי נינו, שע"ד זה לקחו הלוקח. כ"ד הרא"ש, תוס'. כפ הרמ"א.

[**תלמידי הרשב"א בשם הרשב"א:** אפילו כה"ג שאומר המוכר דווקא כשלא אמר בלשון תנאי אלא דרך סיפור דברים, אבל אמר על תנאי כן אני מוכר לך – ודאי מהני. אבל **הד"מ בשם הגמ"ר** כ' – שאף בתנאי הוי פיטומי מילי, ואף שהתנה בתנאי כפול.]

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "תנאי שאפשר לקיימו"

סמ"ע (א): שאם אי אפשר לקיימו התנאי בטל והמעשה קיים, וילפינן מתנאי בני גד ששם היה אפשר לקיימו.

ועוד נלמד משם שצריך :

א. תנאי כפול.

ב. הן קודם ללאו.

ג. תנאי קודם למעשה.

ד. תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר.

ביאר ערוך השלחן: משפטי התנאים –

תנאי כפול – אם תעשה לי דבר זה המכירה קיימת, ואם לא תעשה אין המכירה קיימת, ול"א מכלל הן אתה שומע לאו.

הן קודם ללאו – שלא יאמר אם לא תעשה לא תהיה מכורה לך ואם תעשה תהא מכורה לך, אלא הפוך. ואם הזכיר בתחילה לאו ואח"כ הן ולבסוף שוב לאו התנאי קיים.

תנאי קודם למעשה – שלא יאמר אני מוכר לך אם תעשה, אלא אם תעשה אני מוכר לך.

תנאי שאפשר לקיימו – שלא יתנה שיעלה לשמים שאז התנאי בטל והמעשה קיים. וכן תנאי בדבר שאסור לעשותו מיקרי א"א לקיימו.

תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר – באה"ע פסק הרמ"א דחיישינן לחומרא ממילא כאן שלא שייך חומרא התנאי לא נוהג.

בטל התנאי מחמת אונס

ערוך השלחן: אפילו בטל התנאי מאונס בטל המעשה, ול"א אונס רחמנא פטריה אלא כשמחייב עצמו ונאנס שע"ד כן לא נתחייב, אבל במקח וממכר שתלוי בדעת שניהם יכול השני לומר אמת שנאנסת אבל אני לא רציתי רק באופן זה (מפת"ש סק"ב).

ערוך השלחן בשם מל"מ: ואין חילוק בין תנאי לעתיד או לעבר (אם עשיתי או אעשה).

"אם נתקיימו התנאים"

פת"ש (א): כ' בת' שבות יעקב (א, קנא) - מי שמכר ביתו והלוקח זקף הדמים על עצמו לשלם שלשים יום קודם נישואי בן המוכר, ומת המוכר, והבן אינו רוצה לישא כלל, אימתי צריך לפרוע? ומסיק דמיד שיהיה להבן עשרים שנה שדרך העולם לישא, צריך זה לשלם.

"משפטי התנאי"

נתיבות (ח' ד): ודווקא שאמר בלשון **אם** אז צריך משפטי התנאי, אבל בלשון **לכשיהיה** לי דמים אחזיר וכיו"ב אין צריך למשפטי התנאים. ואם שייר בגוף המכר (כגון ע"מ שדבר זה יהיה שלי) נתבאר רי"ב (שא"צ צריך משפטי תנאי).

ועכשיו נוהגין דבמטלטלין לא בעינן תנאי כפול.

ערוה"ש: משפטי התנאי בדיני ממונות

■ **הרי"ף כ'** – שאין צריך משפטי התנאי רק באיסור קידושין וגירושין ולא בדיני ממונות. **כ"כ ראב"ד** – וטעם גדול יש בזה, שאיך יתכן שזה מוכר ואומר שמוכרה על תנאי ונוציא מידו אף שלא נתקיים התנאי בשביל שלא דייק בלשונו. **כ"כ הרשב"ם** – והרי אומדן הדעת שלא נתרצה אלא בתנאי.

[**ראב"ד:** ואע"פ שעיקר התנאים נאמרו בבני גר שהוא דיני ממונות, שאני התם שהקב"ה נתן להם מתנה בתנאי, מה שאין כן בדיני ממונות בין אדם לחברו. וכן **הר"ן:** ועוד שיש דס"ל שאף בגיטין אין צריך משפטי התנאי דלא קי"ל כר"מ שמצריך משפטי תנאי.]

■ **והרמב"ן כ'** – שרק תנאי כפול אין צריך בדיני ממונות אבל שאר תנאים צריך. כ"כ הר"ן בדעת רש"י.

■ **והרמב"ם כ'** – שצריך כל משפטי התנאי אף בדיני ממונות, כ"כ בה"ג, הרא"ש והטור. כנ"ד השו"ע (כאן) ורמ"א.

ב.

"התנה המוכר טובת הלוקח"

סמ"ע (ב): כגון שא"ל אם יטרפוה ממך אגבה לך שדה אחרת טובה ותפרע ממנה (הטור).

הסמ"ע (ג): ביאר הרא"ש - פטומי מילי, מדלא חזר הלוקח על התנאי שהוא לטובתו ש"מ שאף הלוקח לא החשיב התנאי לעיקר, שחשב בלבו אם אחזור התנאי יחזור המוכר

וא"צ הלוקח או המוכר להתנות בו, וחייב באחריות.

"קודם שנגמר המקח"

סמ"ע (ה): הוכחתי בדרישה מהתוס' והרא"ש דכל שהתנה בפירוש עם הלוקח בתחילת המכירה בלא באחריות, אף אם אמר לו המוכר מיד אח"כ בתחילת המקח לא תירא כי אם יטרפנו ממך אהיה לך באחריות, דג"כ הוה פטומי מילי מדלא התנהו הלוקח, וגם לא חזר הלוקח אדברי המוכר לומר כן יהיה דוקא כדבריך שתהיה לי באחריות.

מדברי הבטחתו וטוב לי השתיקה אולי יבוש לחזור בו מהבטחתו.

ג. "שמכר לו בתחילה סתם"

סמ"ע (ד): הטור כתב אחרת - כגון שבתחילת הקניין פסקו שלא באחריות, ולפני גמר המקח הטיל המוכר תנאי של אחריות, כיון שנתרצה הלוקח בתחילת המקח ליקח שלא באחריות, לא מהני (פיטומי מילי). **והרמ"א** דסתם כאן, משום דמיררי בשאר תנאי, דכל שלא התנה אותם הלוקח אין צריך המוכר לקבל אותן עליו, אבל באחריות דקיי"ל דאחריות ט"ס

סעיף ב: התנה עמו שאם יקיים התנאי יקנה

סעיף ב: "א דהני מילי כשקנה בדרך מהדרכים שקונים בהם והרי יש עליו לקיים התנאי, אבל אם לא קנה עתה, והתנה עמו שאם נתקיים התנאי הזה יקנה, ואם לא נתקיים לא יקנה, אף על פי שנתקיים התנאי לא קנה, שזו אסמכתא היא ולא קניא אלא אם כן אמר לו: קנה מעכשיו, וקנו מידו על כך.

שיהיה על תנאי, לפיכך אם נתקיים התנאי נתקיים המקח, אבל אם לא קנה ממנו עתה והתנה שאם לא יקיים לא יקנה, אף על פי שנתקיים לא יקנה.

כיצד, מכר או נתן לו בית על מנת שילך ביום פלוני למקום פלוני והחזיק בו עתה, אם קיים תנאו והלך, קנה, ואם לאו לא קנה.

אבל אם התנה ואמר אם תלך למקום פלוני ביום פלוני אמכור לך בית זה, וקיים תנאו והלך ואח"כ החזיק בבית, לא קנה, שזו אסמכתא היא שסמך קנייתו לעשות כך וכך, וכל אסמכתא לא קניא שהרי לא גמר להקנותו.

ב"י: דס"ל להרמב"ם שאף שלא החזיק עדיין בקרקע כל שא"ל קני מעכשיו וקנו מידו לא הוי אסמכתא. ולכן כל שקנה

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"מ (סה:): הלוהו על שדהו וא"ל אין אם אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי - הרי היא שלו.

גמ' (סו:): והרי זו אסמכתא?

אב"א - מתניתין ר' יוסי היא שאסמכתא קניא (אבל לרבנן לא קני). **ואב"א** - דא"ל קני מעכשיו.

פרש"י: קני מעכשיו - שא"ל אם לא אתן לך עד ג' שנים קני מעכשיו, ולא הוי אסמכתא אלא קניין גמור שע"מ מכר גמור החזיק בה.

כ"פ הטור בשם הרמב"ם: בד"א שקנה כשמקיים התנאי, שקנה ממנו בא' מהדרכים שקונים בהם אלא שהתנה

חול"מ - סימן ר"ז

בשעת מכירה ולכן מהני. **ובסיפא** – נעשה הקניין אחר קיום התנאי.

ובדרישה – מחלק.

ברישא – שאמר ע"מ שזה מורה שיעקר כוונתו לקיים הקניין רק שיקיים התנאי, מהני. **בסיפא** – אמר בלשון אם שזה מורה שיעקר כוונתו לקיים התנאי אלא שבלא מכירה לא היה מקיים, זה מיקרי אסמכתא.

והנתיבות (ח' ה) – מחלק:

ברישא – אמר בלשון הרי היא מכורה לך, לכך מהני. **בסיפא** – אמר בלשון אמכור לך, שאמכור או אתן הוי אסמכתא אלא אם כן אמר מעכשיו בפירוש, שלשון קניין (הרי מכורה לך) הוי מעכשיו ולשון תנאי לא הוי כמעכשיו אלא אם כן אמר בפירוש.

באחד מדרכי הקניין לא גרע מא"ל קנה מעכשיו. **וכן** כשמסר לחברו וא"ל אם לא אעשה כו"כ זכה במה שבידך – קנה ואין בו אסמכתא אלא באומר אתן או אשלם. ובאומר לו מעכשיו אע"פ שלא שהחזיק קנה.

[כלומר: לפי הרמב"ם צריך שיאמר לו מעכשיו או החזיק].

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

"**י"א דהני מילי כשקנה**"

סמ"ע (ו): פירוש דברי הרמב"ם –

לפי הב"י – כל תנאי בלא מעכשיו הוי אסמכתא ולא מהני, אלא אם כן עשה קניין דאז הוי כהחזיק. **ולכן ברישא** – מירי שעשה קניין

סעיף ג: מכר שדהו ע"ד לעלות לא"י. דין המוכר

מטלטלים

סעיף ג:^א **מי שמכר חצרו או שדהו, ופירש בשעת המכירה שהוא מוכר כדי לילך למקום פלוני, או מפני המטר שנמנע, כדי לקנות חטים בדמיו - ה"ז כמוכר על תנאי. לפיכך אם ירד המטר אחר שמכר, או באו חטים והוזלו, או נמנע הדרך לעלות לאותה הארץ, או לא נסתייע לו לעלות או לקנות החטים - הרי זה מחזיר לו הדמים ותחזור לו הקרקע, שהרי פירש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני והרי לא נעשה, וכן כל כיוצא בזה.**

^ב **הגה:** ודוקא במוכר קרקעותיו, אבל במוכר מטלטלים לא מהני גילוי דעתו, עד שיתנה בדיני תנאי (טור בשם רש"י).

אמר רבא – הוי דברים שבלב שאינם כלום. אבל אי אמר בשעת המכר שלדעת כן הוא מוכר ולא עלה לא נתקיים המקח אף על פי שלא התנה בפירוש.

פרש"י: לנכסי – מקרקעי. **ע"ד לעלות** – ונאנס ולא עלה. **ובשעת המכר לא אמר** –

❖ **שורשי הלכה** (המקורות)

^א **טור:** מיהו יש דברים שאפילו להתנות אין צריך אלא כיון שאמר שלדעת כן מוכר הו"ל כאילו התנה, כגון:

קידושין (מט:): ההוא דזבין לנכסיה ע"ד לעלות לא"י ובשעת המכר לא אמר כלום.

חור"מ - סימן ר"ז

הדרי אפדנייהו (שהמקח בטל). ואסיקנא: הדרי זביני.

וכ' טור: ודווקא דלא איצטריכו ליה זוזי משום דבר שנתחדש אח"כ, כמו בצורת או שמכר נכסיו לקנות דבר ידוע וחזר בו המוכר. אבל אם הוא עצמו חזר בו – המכר קיים.

ב' כ' טור שם הר"ח: דווקא במוכר קרקע דינא הכי, אבל מכר מטלטלין לא, דכיון שמשך קנה ושוב אין המוכר יכול לבטלו. כ"כ ב"י בשם המפרשים.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א.

"ה"ז כמוכר על תנאי"

סמ"ע (ז): דכיון שגילה דעתו שמפני כך מכר, אומד דעת הוא שאם לא היה אותו דבר לא היה מוכר. אבל כשלא גילה דעתו בשעת המכירה אין הולכים מסתמא אחר אומדן דעת זה, שפעמים אדם מוכר קרקעותיו ואין ידוע למה.

"או נמנע הדרך... או לא נסתייע"

סמ"ע (ח): פ' הן שלא הלך מחמת שהיתה מניעה בדרך כגון ליסטים, והן שלא מצד הדרך אלא שלא נסתייע מצד עצמו שנתחדש חולי וכיו"ב שאינו יכול לעלות. וכ' הב"י - כל כה"ג אסור ללוקח לאכול פירות עד שידע שיקיים זביני. והובא בד"מ ז'.

נתיבות (ח' ז): ונראה דאם נתקיים המקח, הפירות הן ללוקח למפרע.

אדם שגר כאן וקנה קרקע במקום פלוני אחר, ופירש בשעת קנייה שמחמת שרוצה לגור באותו מקום הוא קונה, ואח"כ לא נסתייע לו לגור שם – המקח בטל דאין לך אומדנא גדולה מזו. (ביאורים).

שע"ד לעלות לא"י מוכר, שאם היה אומר המכירה היתה בטלה, שע"ד לגור כאן בלא קרקע לא אמר. כ"כ התוס' – שאם היה אומר בפירוש המכירה היתה בטלה.

ועוד שם (ג): ההוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לא"י, סילק ולא איתדר (רש"י - לא יכול לדור משום חוסר מזונות או שלא מצא דירה). אמר רבא – כל דסליק אדעתא למידר הוא, והא לא איתדר ליה (והוה ליה כמאן דלא מצי למיסק והדר זביני – רש"י). איכא דאמרי: אדעתא למיסק, והא סליק ליה (והמקח קיים).

הרא"ש פסק: שהמקח בטל. כ"פ הטור.

אבל הר"ף והרמב"ם – לא הכריעו.

ועוד שם: ההוא גברא דזבין נכסיה ע"ד לעלות לא"י לבסוף לא עלה,

א"ר אשי – אי בעי סליק (והמקח קיים).

איכא דאמרי – אי בעי לא סליק? (וכי מי אנסו, והמקח קיים)

איכא בנייהו: דאיתיליד אונסא באורחא.

(פרש"י: אונסא – שמע שיש ליסטים בדרך).

ל"ק – לא חוזר במקח, שאם רצה היה

טורח אחר שיירות והיה עולה. ל"ב –

רק בלא שום עיכוב המקח קיים, אבל

היה צד עיכוב חוזר.

להלכה:

✓ הרא"ש – כל"ב שבאונס בטל המקח.

והר"ף – לא הכריע, ודברי הרמב"ם סתומים.

עוד בכתובות (צז): איבעיא להו – זבין

ולא איצטריכו להו זוזי הדרי זבוני או

לא?

ת"ש: ההוא בצורתא (בצורת) דהוה

בנהרדעא, זבינו כולהו אפדנייהו (כדי

לקנות חיטים) לסוף באו חיטים – ואר"נ

חול"מ - סימן ר"ז

חוזר עד שיפרש המום בממכרו וימחול לו (טור) – שאין אדם מקנה לחברו דבר שאינו קצוב, ה"ה במחילה).

ב. "וכל האחרונים חלקו עליו"

סמ"ע (ס): קשה

שכאן: כתב שכל האחרונים חלקו על הרמב"ם, כ"כ בסמינים ס/ב, קל"א וכתב דהכי נקטינן כהחולקים על הרמב"ם.

ובסימן רל"ב: הביא רק דעת הרמב"ם ולא הזכיר שום חולק, וגם הרמ"א לא הגיה? **וי"ל** – משום שב רל"ב משמע שיש לרמב"ם טעם אחר שנלמד מאונאה (ולא בגלל דבר שאין לו קצבה). **מ"מ** – זה דוחק, שהרי הב"י כתב שאין ללמוד מאונאה, ועיקר הטעם משום דבר שאין לו קצבה. וצ"ע.

וכ' ה"ה: ואיני יודע מקור לדין הרמב"ם. **והכ"מ** הביא מקור לרמב"ם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "חייב לזון חמש שנים"

סמ"ע (נט): ואע"פ שקצב לחמש שנים מיקרי דבר שאינו קצוב כיון שלא ידע כמה יעלה שיעור מזונות, שמא יתייקרו. כ"כ הטור והמחבר סימן ס'.

סמ"ע (ס): לא נשתעבד - כ"כ הטור והמחבר (רמב"ם) סימן ס-ט. **וטעמו** – דאין דרך בנ"א לגמור לשעבד נפשם בדבר שאינו קצוב.

ומה"ט כתב בשו"ע קל"א: ערב לא משתעבד בדבר שאינו קצוב. **וגם** בסימן רלב-ז: האומר לחברו מום יש בו ע"מ שלא תחזור עלי – ה"ז

סיכום דיני אסמכתא (מתוך אנציקלופדיה תלמודית).

ב. בתנאי בתורת קנס

המתנה עם חברו שאם לא יעשה כו"כ הוא קונס עצמו בכו"כ – ה"ז אסמכתא,

(1). ב"ב (סח): מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו ואמר לשליש אם לא אתן לו עד יום פלוני (שאר החוב) תן לו השטר (ויוכל לגבות שוב הכל, הוי אסמכתא). **שסומך** בלבו שיוכל לקיים תנאו, וקנס עצמו שאם לא ישלם לאותו זמן יתן השליש השטר למלוה שיגבה כולו (רשב"ם).

(שם): מחלוקת תנאים –

ר' יוסי אומר – אסמכתא קניא.

א. אסמכתא מאי ?

רש"י (סנהדרין) – שסומך דעתו שאותו תנאי שבאי קיומו תלה את ההתחייבות יקויים ומימלא יהא פטור (שתלוי בו). כ"כ רשב"ם.

ורש"י (ב"מ כ') – שמסמך את חברו, שמבטיחו שיסמוך עליו שאם לא יקיים התנאי יתן לו כו"כ (תלוי באחרים). כ"כ התוס'.

והרמב"ם כ' – סמך את ההתחייבות בתנאי של מעשה ידוע (אם יהיה כו"כ). כ"פ שו"ע (רז-יג).

ח"מ - סימן ר"ז

ומחזיק בה.

(4). **ב"ב**(קעג): **אמר אמימר** – שיעבוד הערב לשלם למלווה הוי אסמכתא, לפי שהערב סומך ובוטח שהלוה יפרע, ואילו ידע שלא יפרע לא היה נכנס בערבות. **מ"מ רב אשי** – חולק, חיוב הערב אינו בגדר אסמכתא לפי שבההיא הנאה שהוא נאמן על המלווה הוא גומר ומשעבד בלב שלם.

(5). **ב"מ**(קד): המקבל שדה מחברו באריסות והתנה שאם לא יחרוש ולא יזרע ישלם אלף זוז (גוזמא) – ה"ז אסמכתא ואינו חייב לשלם.

כ' הרמב"ם והש"ע: מ"מ חייב לשלם לו מה שהפסידו, מה שהיתה ראויה לעשות.

אבל בב"מ (קד): כשלא הגזים – אם אוביר ולא אעבוד אשלם במיטב – חייב לשלם מה שהפסיד.

טעמו:

- **רש"י**: לפי שכך משפטו שהרי הפסידו ואינה אסמכתא. לפיכך גמר ומקנה (תוס').

- **רשב"א**: אף בלא הגזים הוי אסמכתא כיון שתלה הדבר בספק אם לא יוביר, ושאיני כאן שזוהי תקנת חכמים ותנאי ב"ד לשלם מה שהפסיד, שכן נהגו העם. **כ"כ הר"ן**, **נמ"י**, **רמב"ן** בשם הרב האי גאון.

(6). **בידו או לא בידו**

רש"י: דווקא כשהתנה על דבר שבידו לקיימו (לא הוי אסמכתא וחייב לשלם) אבל התנה על דבר שאין תלוי בו – ה"ז אסמכתא, **ולכן איתא בב"מ**(עג): הנותן מעות לחברו לקנות לו יין ממקום הזול, והתנו שאם לא יקנה לו ישלם ההפסד – ה"ז

ר' יהודה אומר – אסמכתא לא קניא.

אסמכתא לא קניא.

רשב"ם – שלא גמר בדעתו להקנות, שחשב שיוכל לשלם בזמן, ואילו ידע שלא יוכל לשלם בזמן לא היה מתחייב. **רש"י** – לא נתכוון אלא להבטיח חברו שיסמוך על דברו (להרגיעו), ולא נתכוון לקניין גמור.

(2). **ב"מ**(מח): הנותן ערבון לחברו וא"ל אם אני חוזר בי ערבוני מחול, והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול ערבונך. **ר' יוסי** – נתקיימו התנאים (דאסמכתא קניא).

ר' יהודה – אסמכתא אינה קונה (אלא כנגד הערבון). **כ' רש"י** – שעל השאר כ"א יכול לחזור בו.

(3). **ב"מ**(סו): **מחלוקת אמוראים** –

הלווה על שדהו וא"ל בשעת מתן מעות אם אי אתה נותן חובי עד ג' שנים הרי השדה שלי. **ר"ה אומר** – קנה.

ר"נ אומר – לא קנה, אסמכתא לא קניא.

ו"א שאף לר"ה אסמכתא לא קניא ושאיני כאן מכמה טעמים :

- **תוס'**: אין זו אסמכתא, שלא להסמיק חברו אמר כן אלא ע"ד שתהא השדה משוקעת אצלו אם לא ישלם לו בזמן.

- **ר"י**: זהו כעין מקח וממכר, שכבר מעכשיו מקנה לו הקרקע לשעבוד בתורת משכון, וגם עשה לו טובה בהלוואה, לכן גמר ומקני לו אם לא ישלם עד ג' שנים,

- **ר"ת**: כאן הקרקע כבר ביד המלווה

ג. מחילה.

(1). נחלקו הפוסקים האם כשם שאסמכתא אינה קונה לחייב מה שהבטיח, כך אינה קונה לעניין מחילה, כשהתובע תולה מחילתו בתנאי שלא אסמכתא א"ד שבמחילה אף אסמכתא קונה, כיון שהדבר הנקנה כבר ביד הקונה:

(א.) רש"י: כיון שאסמכתא אינה קונה, זה לא יכפול וזה לא ימחול (בין שהמוכר או הקונה חוזר) **אלא** כנגד הערבון בלבד. כ"כ הראב"ד, רמב"ן, הרמ"א (רז-יא).

וכן בהלווה על שדהו שהיא אסמכתא אף שהמלוה אוכל פירות ומוחזק בקרקע. וכן (ב"מ פא.) משכן לו בית וא"ל אם לא נתתי לך מכאן עד יום פלוני אין לך בידי כלום – הוי אסמכתא.

וכן הנותן ערבון על הבית וא"ל אם לא נתתי עד יום פלוני ערבוני מחול, והלה אומר אם אני חוזר אכפול לך ערבונך – הוי אסמכתא (אף שהוא בידו).

וכן מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו, אע"פ שנתכוון שמקצת המעות שנתן כבר יהיו מתנה הוי אסמכתא,

(ב.) והרמב"ם: בערבון דווקא כשהמוכר חוזר אינו מכפיל לו ערבונו, אבל אם הלוקח חוזר קונה המוכר הערבון (כיון שהוא תחת ידו). כ"פ השו"ע.

ולא אמרו בהלוה על שדהו שהיא אסמכתא דווקא כשאין המלוה אוכל פירות (רמב"ן). או שהקרקע בחזקת בעליה עומדת (הר"ן). או במשכון לו קרקע מיירי שלא החזיק בקרקע. וכן במשכון לו קרקע מיירי שלא החזיק בקרקע. וכן בערבון על הבית ל"א אלא כשחזר המוכר או שאין הלכה כאותה תוספתא.

אסמכתא שאין הדבר תלוי בו שמה לא ירצו למכור לו.

וערוך השלחן כ' בשם הרמב"ן: הפוך – כל שבידו לגמרי הוי אסמכתא שסומך דעתו שלא יגיע להתחייבות, כגון אם אוביר ולא אעבוד אשלם במיטב הוי אסמכתא, ורק מתקנת חז"ל חייב לשלם ההפסד. אבל אם הדבר לא תלוי בדעתו לגמרי, שהדבר נעלם ממנו, מספק גמר ומקני. כ"כ נמ"י, תלמידי הרשב"א, כ"מ מהרשב"ם.

(7). הראשונים חילקו התנאים ל ג' אופנים (תוס', הרמ"א רז-יג).

א. בידו לגמרי – כגון עבודת האריס: אם הגזים – הוי אסמכתא. לא הגזים – לא הוי אסמכתא,

ב. בידו ולא בידו – כגון קניית היין בזול שקצת תלוי בו שהרי יין מצוי, אבל גם תלוי בדעת אחרים – הוי אסמכתא שאינה קונה אף לשלם ההפסד.

ג. כשאינו בידו כלל – כגון משחק בקוביא (ראה להלן) – אין זו אסמכתא, שהרי לא טעה בגלל שחשב שיזכה שהרי אין בידו והדבר שקול ולכן התנה בלב שלם.

ב"י בדעת רמב"ן והר"ן: ואף בידו ושלא בידו דהוי אסמכתא דווקא עם הלשון התנאי היה על מה שבידו (אם תקנה), אבל אם התנאי היה על מה שלא בידו (אם לא ימכרו לך) אינה אסמכתא וחייב לשלם ההפסד.

ויש שאינם מחלקים (ב"י בשם תלמידי הרשב"א) – כיון שהדבר מצוי לקנות ה"ז תמיד תולה בדעת עצמו (שחייב לשלם).

ויש שחולקים (ב"י בשם הרמב"ם) – אף בדבר שאינו בידו כלל אסמכתא היא.

ח"מ - סימן ר"ז

ובמשליש שטרו לא היה תנאי שהמקצת שנתן יהא מתנה, ונמצא שהתחייב ולא הוי מחילה.

(2). מלווה על המשכון

במשכון של מטלטלין על המלווה והתנה שאם לא יפרע עד זמן פלוני יהיה המשכון קנוי למלווה.

(א). רמב"ן: אין בזה אסמכתא וקנה משכון. כיון שבע"ח קונה משכון ה"ז כאילו הקנה לו מעכשיו. או שבמטלטלים אין אדם מקפיד על מכירתם וה"ז כאילו מכרם בחובו, מה שאין כן בקרקע.

רמב"ן: ודווקא שהתנה אם לא אפרע אין לי עליך כלום ולא לך עלי, שה"ז מכירה. אבל התנה בדרך קנס משכוני יהיה שלך וגם החוב אפרע ה"ז אסמכתא,

(ב). ושו"ת הרא"ש – כל מלווה על המשכון הוי אסמכתא ויכול הלוח לפדות המשכון אם ירצה. כ"כ הרמ"מ, מרדכי, הגמ"י (אלא אם כן מעכשיו).

שו"ע (רז-ז): וכל זה כשהמשכון עצמו הוא הקנס, אבל התנו בניהם לקיים דבר וקנסו מי שיחזור יתן לחברו כו"כ ונתנו ערבונו לקנס (כמשכון) לכו"ע לא זכה במשכון כ"ז שלא נתחייב לו ממון, דכיון שגוף הקנס אסמכתא (ואין חיוב ממון) אין המשכון קונה.

ד. במעכשיו

ב"מ (סה:): משנה – המתנה לחברו שאם לא יהיה כו"כ תקנה הדבר **מעכשיו** – אין זו אסמכתא וקונה. כגון הלוחו על השדה וא"ל אם לא אתן לך עד ג' שנים הרי השדה קנויה לך מעכשיו – קנה. כ"פ הרמב"ם, שו"ע (רז-יד).

ונחלקו הראשונים:

(א). רמב"ם: והוא שקנו ממנו. וקשה הרי סתם קניין (ק"ס) הוא במעכשיו (שארין ק"ס קונה לאחר זמן)? **נאמרו בזה כמה תירצים:**

- מ"מ אין זה אלא במקנה לחברו סתם אבל כשהתנה אין במשמעותו שיקנה מעכשיו אלא אם כן פירש (הר"ן).

- דווקא בקניין להקנות הוי במעכשיו, אבל כאן נתכוון רק לסלק האסמכתא (תלמידי הרשב"א).

- אין הכל בקיאים שק"ס הוא במעכשיו וסבור שלאחר זמן יקנה ולא גמר ומקני והי אסמכתא אלא אם כן יאמר בפירוש (כ"מ, ב"י).

(ב). שו"ת הרשב"א – אף בקניין סתם אין בו אסמכתא ואצ"ל מעכשיו, שכל קניין מעכשיו הוא. כ"כ העיטור. וכן במעכשיו לבד קני, וא"צ צריך קניין (שו"ת הרשב"א, בעה"ת).

(ג): ויש חולקים (תוס', רא"ש, מרדכי) אף שאמר מעכשיו ועשה קניין צריך בנוסף בבית דין חשוב (ראה להלן בית דין חשוב).

- ול"א מעכשיו קונה רק אם הלוחו על שדהו כיון דהוי מקצת מקח וממכר וגם עושה לו טובה בהלוואה (תוס').

- או שהקרקע כבר תפוסה ומוחזקת ביד המלווה.

ה. על מנת

הב"י כ' בדעת הרמב"ם – שהאומר ע"מ הוי כאומר מעכשיו לעניין אסמכתא. כ"כ הרמ"א (רז-יח).

שו"ת הרשב"א כ' – האומר ע"מ כמעכשיו רק בע"מ לקיים התנאי, כגון ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי 200 זוז, שרצונו

להפקיע ממנו אף שלא אמר מעכשיו. אבל כשב"ד לא הכריחוהו אין בית דין חשוב מעלה ומוריד, ולכן אם קנה מעכשיו מועיל אף שלא בב"ד ואם לא אף בבית דין חשוב לא מהני. כ"כ ה"ה וכו"מ בשם הרמב"ן והרשב"א.

הר"ן (נדרים) - לאו משום שיש לב"ד כח להפקיע ממון צריך בית דין חשוב, אלא לפי שהתנה בפני בית דין חשוב ה"ז מודה שראיותיו בטלות והן שקר, ואין אדם משחק בפני ב"ד, וה"ז כאומר מעכשיו.

(ב.) ור"ת - חולק על הר"ף, בין מתפס זכויותיו או לא לעולם קונה בבית דין חשוב אפילו בלא מעכשיו (שכל קניין מקרי מעכשיו). ובלא בית דין חשוב אפילו קניין מעכשיו לא מהני. וי"א שאף בבית דין חשוב צריך לומר מעכשיו (שו"ת הרא"ש).

ח. תנאי שלא בתורת קנס. תנאים שבין אדם לחברו שלא בדרך קנס, כגון אם תעשה כו"כ אעשה אני כו"כ :

(א.) כ' בספר החינוך - דכה"ג לא הוי אסמכתא, שאם לא כן איך נמצא ידנו ורגלנו בכל התנאים. כ"כ שו"ת הרשב"א.

ההבדל בין דרך קנס או רגיל: דרך קנס אין רצונו בקיום המעשה של תשלומי הקנס, אלא רצונו שלא יבואו לידי כך לפיכך הוא קונס עצמו. אבל התנאים הרגילים רצונו שיתקיים המעשה. לפיכך תנאיי בני גד אינו אסמכתא שדעתם שיעברו ושינתן להם הארץ (הר"ן). וי"א הטעם בבני גד שאינו אסמכתא לפי שתלו הדבר בדעת חברו שאין אסמכתא רק בתולה בדעת עצמו

ב 200 זוז וגם שיהא גט. אבל בע"מ למניעת המעשה, כגון המתחייב דרך קנס כגון ע"מ שאם יהיה כו"כ הוא מתחייב, אין דינו כמעכשיו והו אסמכתא, כ"כ הרמ"א (רז-יד) בשם יש חולקים.

ו. תנאי בשטר

ב"י בשם הרמב"ן: אם כתב בשטר התנאי ומסרו לחברו אין בו משום אסמכתא, כיון שזמנו של שטר הוי כמעכשיו שמבטל האסמכתא. ואפילו מסרו לשליש.

והרשב"א כ': דווקא כשמסר השטר לחברו, אבל מסרו לשליש לא מבטל האסמכתא.

ז. בקניין בב"ד חשוב

נדרים (כז): קנו ממנו בבית דין חשוב אין בו אסמכתא,

(1). להלכה.

ספר המקח - גמרא זו אליבא דרבי יוסי שאסמכתא קניא ולא קי"ל כוותיה (שאף בב"ד חשוב הוי אסמכתא).

אבל הר"ף כ' בשם גאון - שבב"ד חשוב לא הוי אסמכתא.

(2). קנו ממנו בבית דין חשוב.

(א.) הר"ף בשם גאון: דווקא במתפס זכויותיו בב"ד.

- כגון שהשליש ביד ב"ד שטרי זכויות שיש לו על חברו ואמר שאם לא יבוא ליום פלוני זכויות אלו בטלות (הר"ן).
- או שינתן אז השטר לבעל חובו.

במתפס זכויותיו:

הר"ן לפי הר"ף - דווקא שב"ד הכריחוהו להתפס זכויותיו ולכן יש להם כח

(רמב"ן).

למה משחק בקוביא אינה אסמכתא?
 רש"י פ' - כיון שאין הדבר תלוי בו
 לנצח לא נוכל לומר שהתנה כך לפי
 שסמך שינצח, לפיכך גמר ומקני בלב
 שלם.

והר"ח כ' - כיון ששניהם משחקים וכ"א
 יכול להרויח או להפסיד, ולכן באותה
 הנאה של רווח גמר ומקני כשמפסיד.
 והתוס' כ' - שעיקר אסמכתא להסמך
 חברו שיאמינו, אבל עיקר חפצו אינה על
 ההתחייבות (כגון המשליש שטר, עיקר רצונו
 שלזמן המותנה יפרע המותר). אבל
 המשחקים בקוביא עיקר רצונם שירוויחו
 זה לזה ולכן אינה אסמכתא,

משחקים באמנה:

(א). תוס': דווקא כשהמעות שניהם
 מונחות על הדף קונה, אבל המשחקים
 באמנה לא קנו. כ"כ מרדכי, טור(ר"י),
 הרמ"א(רז-יג).

טעמו:

(1). ב"י: דאע"פ שאינה אסמכתא גמורה
 מ"מ דומה לאסמכתא ואינו חוב גמור
 שמוצאין בדיינים. נתיבות - ולטעם זה
 אף שקנו בקניין אין מוציאין בדיינים
 אלא אם כן קנו בבית דין חשוב.
 (2). והתוס' (י"א) - אף שהמעות מונחות
 על הדף צריך שיהא הדף קנוי לשניהם.
 ומי שהרויח קונה לו הדף את המעות
 כחצרו ורשותו (נתיבות).

(3). וי"א - שטעם משחק באמנה לא
 קנה, אע"פ שאינו אסמכתא, איך יקנה
 בדברים בלבד, אבל כשיש דף שקנוי
 לשניהם קנה בקניין חצרו (הגמ"י). ולטעם
 זה אף המשחק באמנה אם קנו בקניין
 המועיל מהני.

(ב). ספר המקח והרמב"ם - אף
 בתנאים שלא בדרך קנס ואפילו תולה
 בדעת חברו, כל שלא קנה בשעת התנאי
 (בדרכי קניין) הוי אסמכתא.
 כיצד: המוכר בית לחברו וא"ל ע"מ שילך
 עמו ל"ם, ולא החזיק בבית עתה אלא
 שאם ילך עמו ימכרנו אז - אף שילך עמו
 והחזיק בבית אחרי קיום התנאי לא קנה.
 כ"פ השו"ע(רז-ב,יג) בשם י"א.

מה החילוק:

● וי"א - שההבדל אם החזיק תיכף השדה
 ברשות קונה שאין זו אסמכתא, ללא
 החזיק בידו (ה"ה).

● וי"א - ההבדל אם עשה מעשה קניין
 עתה לפני קיום התנאי שאין זו אסמכתא
 (ב"י).

● וי"א - ההבדל אם דעת המוכר בעיקר
 להקנות לו הדבר שרוצה אלא שיהא
 התנאי שאין זו אסמכתא, לאם כוונתו
 שהעיקר הוא התנאי אלא שאין רוצה
 בקיום התנאי בלי שימכור שזו אסמכתא
 (פרישה, סמ"ע).

● וי"א - שההבדל אם אמר התנאי
 בלשון אם שזו אסמכתא, לבין אמר
 בלשון ע"מ שכל האומר ע"מ כאומר
 מעכשיו שאינו אסמכתא (באור הגר"א).

ט. משחק בקוביא

סנהדרין (כד:): משנה - אלו הפסולים
 (לעדות) המשחק בקוביא...
 גמ: מאי עביד ?

רמי בר חמא אמר - משום דהוי
 אסמכתא דלא קניא.

ורב ששת אמר - לא הוי אסמכתא, אלא
 לפי שלא עוסקים בישובו של עולם.

חור"מ - סימן ר"ז

וכיון שהוא ביד שלישי איו צריך לעשות קניין.

(2). והתוס' – הקנס שעושים בשידוכין לקנוס החוזר אין בו משום אסמכתא, כי כדאי שיתחייב החוזר בקנס בעד הבושת שבייש חברו, והוי כאריס "אם אוביר ולא אעביד" שמשלם במיטב. כ"כ שו"ת הרא"ש, שו"ע והרמ"א.

וכ' המרדכי – מ"מ צריך קניין, שאינה בושת גמורה שיתחייב ממילא, שבושת אינה אלא מעשה בגופו. וחיובו משום קניין, אלא כדי לסלק האסמכתא אמרו כדאי להתחייב בדמי בושת.

אבל הש"ך כ' – שאין צריך קניין.

(3). תוס': ועי"ל – שאין תנאי בשידוכין אסמכתא לפי שכך נהגו העולם. או בגלל שבשעת שידוכין נאספים כל בני העיר או טובי העיר והוי כבפני ב"ד. או באותה הנאה שירויח אם חברו יתחייב בקנס, גומר ומקנה (ר"ת – כמו משחק בקוביא).

יא. בגיטין וקידושין

רמב"ן: אין אסמכתא אלא בדיני ממונות ולא בגיטין וקידושין,

שאם התנה ה"ז גיטך אם תתני לי 200 זוז ונתקיים התנאי מגורשת. לפי שאין אסמכתא אלא כשמתנה דרך קנס, אבל לא דרך קנס אינה אסמכתא, ולכן בגיטין וקידושין שמתנה שתעשה כו"כ לא הוי אסמכתא (ספר החינוך).

שו"ת הרשב"א: אף שמתנה דרך קנס, כגון אם לא באתי עד יב"ח יהיה גט אינה אסמכתא, לפי שאינו רוצה שתשאר עגונה ולכן מתנה תנאי גמור ולא בדרך קנס.

ואף לשיטת הרמב"ם – שגם לא דרך קנס הוי אסמכתא, בגיטין וקידושין אדם

(4). והמרדכי – המשחק באמנה לא קנה דהוי אסמכתא גמורה ואין מועיל קניין.

(ב). ולדעת ר"ת: אף המשחק האמנה קנה, לפי הטעם שהמשחק בקוביא שרוצה להרויח כשיזכה גומר ומקנה כשיפסיד. והגמ"י כ' – דמהני אף בלא קניין.

סוגי משחק בקוביא

מרדכי: תלוי בסוג המשחק, משחק התלוי בבקאות וידיעה וחכמת המשחק – "אסמכתא, שסמך על חוכמתו. אבל במשחק שאינו תלוי בחוכמה (כגון קוביא) אינה אסמכתא,

י. תיקון חכמי ספרד

רמב"ם: כשהיו חכמי ספרד רוצים להקנות באסמכתא כך היו עושים, קונים מזה סך ידוע בלי שום תנאי ואח"כ קונים משכנגדו, שכ"ז שיהיה כו"כ הרי החוב מחול מעכשיו ואם לאו יתבע הממון. וכן היו עושים בשידוכין.

סמ"ע – ואף לסוברים שמעכשיו סגי לבטל אסמכתא עושים רק לצאת לכו"ע.

הדין בשידוכין

(1). שו"ע אה"ע(ג-ו): ויש נהגו לכתוב שתי שטרי חוב גמורים :

הראשון – כותב אבי החתן שחייב לאבי הכלה מנה, ואח"כ מתנה עם אבי הכלה שאם יקויים השידוך הרי החוב מחול.

והשני – אבי הכלה חייב לאבי החתן מנה, ומתנה שאם יכניס בתו לחופה יהיה החוב מחול.

ומניחים שני השטרות ביד שלישי, ואם צד א' יעבור על התנאי יתן לו השלישי שני השטרות. כ"פ הרמ"א בחו"מ(ר"ז).

ח"מ - סימן ר"ז

לגבוה לא עדיפא ממסירה להדיוט (שאינה קונה באסמכתא). כ"כ שו"ת מהר"ם (גדול א' מצרפת), הגמ"י (רי"ח).

(ג.) ג' נדרי צדקה הם (רי"ו):

א. התנה על דבר הרשות, כגון אם לא אלך למקום פלוני אשב בתענית או אתן כו"כ לצדקה – ה"ז אסמכתא, כיון שההליכה דבר הרשות.

ב. התנה לזרז עצמו לדבר מצוה, שאם לא יעשה מצווה פלונית יתן כו"כ לצדקה או ישיב בתענית – אין זו אסמכתא,

ג. נדר להציל עצמו מצרה, כגון נדרו של יעקב – אינה אסמכתא, כ"פ שו"ע או"ח (תקסב – יג).

שו"ת חת"ס: יש חילוק בין נדרי תענית לנדרי צדקה: שבנדרי תענית – הוי אסמכתא, שאין כאן כמסירה להדיוט. ובנדרי צדקה – אין כאן אסמכתא,

יג דלא כאסמכתא

שו"ת הרא"ש: שטר שכתוב בו חיוב על תנאי באופן שהוא אסמכתא, ואף שכתוב בו "דלא כאסמכתא" לא מהני, שהרי רואים שיש בו אסמכתא (טור). כ"פ שו"ע (רז-יח). אבל רי"ו כ' – דמועיל.

כ' הט"ז והנתיבות: וה"מ כשכתוב "דלא כאסמכתא" שמשמעו אע"פ שיש כאן אסמכתא דינו כלא כאסמכתא. וזה לא יתכן. אבל אם כתב "שטר זה נעשה בעניין שאין בו אסמכתא" מהני, שהרי זה מודה שאין שם אסמכתא כלל והודאת בעל דין כמאה עדים.

מקפיד עליהם ואם לא שגמר וגירש או קידש לא מתנה (תלמידי הרשב"א לשיטת הרמב"ם).

וי"א (ריטב"א, הר"ן): הטעם, לפי שאין אסמכתא אלא במקום שיש לומר שמתוך הכרח צריך לאותו דבר התנה ולא גמר ומקני (כגון שצריך למעות והלה לא רצה אלא אם כן ימכור שדהו והתנה). אבל בגיטין וקידושין שמדעת עצמו עושה, אם אינו גומר ומקנה לגרש ולקדש למה הוא עושה.

יב. נדרים ושבועות

(א). שו"ת מהר"ם: נדר ושבועה תקיעת כף מהני אף באסמכתא. כ"כ מרדכי בשם הר"מ, שו"ע (רז-ט). ואמירתו לגבוה כמסירתו להקדש, היינו כמסירה המועילה בהדיוט (הר"מ). שו"ת הרא"ש: ה"ה נדר לצדקה באסמכתא קניא.

ריב"ש: שבועה לחברו שאין בה משום אמירה לגבוה – אין בה חיוב מעצם התחייבות של אסמכתא מ"מ יש חיוב לקיים השבועה.

והנפק"מ: אין היורשים חייבים לקיים השבועה, אם נשאל על שבועתו פטור, ואין ב"ד יורדין לנכסיו. עיין הרמ"א (רט – ד).

שבועה עם קניין

סמ"ע – שבועה עם קניין הוי כמעכשיו, והשבועה מבטלת האסמכתא וחייב לקיימו.

אבל רי"פ – אף בקניין אין חיוב רק משום שבועה (בח, טז, ש"ך).

(ב). ויש חולקים – אף בנדרי הקדש וצדקה אין אסמכתא קונה, שאמירה

סימן ר"ז: מקוץ שנעשה בצד איסור, ובו סעיף אחד

סעיף א: מקח שנעשה באיסור

סעיף א: ^אמקח שנעשה באיסור, כגון שהוסיף בשווי המקח בשביל המתנת המעות, או שפסק קודם שיצא השער ולא היה לו למוכר (שיש איסור ריבית), ^ב(וכן אם נשבע או נדר שלא למכור, ועבר ומכר) (עיין בבית יוסף), ונתקיים בקנין או באחד מדרכי ההקנאות - המקח קיים ויתן כשער של היתר, ^גואין אחד מהם יכול לבטל המקח. ומיהו הלוקח יכול לחזור בו שלא ליתן כשער היוקר. (ואין חילוק בזה בין מקח או מתנה או מחילה או שאר דברים) (כ"כ ב"י).

יאמרו שמתכסה בגלימת ריבית הלא"ה המקח קיים, אע"פ שנעשה באיסור לא נתבטל המקח.

✓ כ"כ הרב האי – כשיש איסור במכר שהוסיף בדמיה משום אגר נטר (שהוא ריבית) או שפסק עד שלא יצא השער ונעשה הקניין באחד מדרכי הקניין מ"מ המקח קיים.

וכ' טור – ויתן כשער ההיתר. כ"כ הרשב"א בשם הרמב"ן ונמ"י.

ב' הגהות מרדכי: מי שנשבע או נדר שלא למכור ועבר ומכר – אין במעשיו כלום (והמכר בטל).

✓ והב"י – כבר נדחו דבריו ממה שכתבו רב האי ורא"ש, שאע"פ שנעשה המקח באיסור המקח קיים. **כ"כ ה"ה** בשם הרמב"ן והרשב"א – שמקח שנעשה באיסור קיים. כ"כ הד"מ.

^ג**תלמידי הרשב"א בשם רב האי:** המקח קיים – בין על הלוקח או על

❖ שורשי הלכה (המקורות)

[הקדמה:

ב"מ (סה.): **אמר אב"י** – האי מאן דמסיק זוזי דריבתא (זוז אחד, ושילם בו בחיטים) ומחיר החיטים ד' סאה בזוז ונתן לו ה' (יותר מהחייב) סאים. כשמוצאים ממנו הריבית מוצאים (כדין ריבית שיוצאה בדיינים) ד' סאים (ולא ה'). והסאה הנוספת, שהוסיף ושילם הלווה על שיווי הזוז שתבעו המלווה, הוזיל הלווה למלווה, ולא בתורת ריבית.

רבא אמר – מוצאין ממנו ה', דמעיקרא (כל ה' הסאים) בתורת רבית בא לידו, ואינה מתנה בעלמא על ידי הוזלה.]

^א**שם:** **אמר אב"י** – אם היה חייב לחברו ד' זוזי ריבית ונתן לו תמורתם גלימא (השוה ד'), מוצאים ממנו ד' זוזי ולא גלימא (לפי שאת הגלימא קנה המלווה, וחייב לו ד').

רבא אמר – מוצאים ממנו גלימא, כדי שלא יאמרו מתכסה בגלימת ריבית.

כ' הרא"ש: מכאן משמע – דווקא שלא

ח"מ - סימן ר"ח

המוכר, מיהו הלוקח יכול לחזור בו שלא יתן שער היוקר, שהרי מתחילה פסק על שער הזול. כ"ד הרא"ש.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א.

"שהוסיף בשווי המקח"

סמ"ע (א): פ' שיצא השער, כגון מדה חסין בסלע והוא נתן בעדה ה' דינרים (דינר יותר) בשביל המתנת המעות שהוא אבק ריבית (כיון דאינו דרך הלוואה אלא ע"י מקח וממכר הוי רק אבק ריבית).

ובפוסק עד שלא יצא השער, יש חשש אבק ריבית שמא יתייקר השער יותר ממה שנתן. (ונתבאר ביו"ד בסימן קע"ג וקע"ד וקע"ה).

"ולא היה למוכר"

סמ"ע (ב): שאילו היה למוכר לא היה כאן צד ריבית, שרשות אדם ליתן מה שבידו בזול. מיהו צריך להיות בידו כדי כל המקח ולא די שיש בידו מידה אחת. ורק בסאה כנגד סאה שהמלווה מחזיר לו אותו המין מותר מה שאין כן שנותן מעות.

ב.

"נשבע או נדח"

סמ"ע (ג): ותימה על הרמ"א שכאן פסק שלא כהגהות מרדכי (שהובא בשורשי הלכה), וביו"ד סימן ר"ל פסק כמותו?

ועוד תימה גם על הב"י שדימה זה למקח הנעשה באיסור ודחה דברי הגהות מרדכי. שאין הדברים דומים: **שמקח** באיסור קיים – כיון שמכירת הגלימא עצמה בהיתר הוא כשמחזיר המעות ולא קנסינן אלא אם כן משום לזות שפתיים. **וכן** כשמוסיף בשווי המקח אם אין לוקח ממנו הריבית הרי בטל האיסור – מש"ה קיים המקח.

מה שאין כן בנשבע – שא"א לקיים המקח אלא באיסור שעובר על שבועתו, שהמקח בטל. **ולכן** דברי הגהות מרדכי שרירים וקיימים.

והש"ך (ב) **והב"ח** כ' – דהוי ספקא דדינא.

אבל הט"ז – פסק כהרמ"א שהמקח קיים.

והחילוק: כל שיש איסור **מצד עצמו** אי עבד לא מהני, כמו בכתובת אישה שנפלו לה נכסים וארז"ל שלא תמכור בנכסי אחיו, אם מכרה אינו כלום. **מה** שאין כן במוכר בשבת או נשבע שלא למכור אין האיסור בעיקר המכירה.

"ונתקיים בקניין"

סמ"ע (ד): זה קאי אפסק 'עד שלא יצא השער'. וברישא 'בהוסיף בשווי המקח' דמשכן הלוקח לרשותו, ממילא קנאן במשיכה.

נתיבות (ח' ד) – דלדעת הש"ך (ר"ט- סקי"ג) דאינו מועיל קנין בפסק קודם שיצא השער רק למי שפרע, על כרחך מיירי הכא שהיה ע"י חיוב, ומיירי שקנה דבר שמצוי לקנות רק שלא יצא השער.

סמ"ע (ה): אבל אם לא היה באחד מדרכי הקנאה, אף שנתן מעות אין צריך לקבל מי שפרע כיון שנעשה באיסור (ב"י), כ"כ הרמ"א (ר"ט-ו).

"ויתן כשער של היתר"

סמ"ע (ו): **קאי ארישא** – שאם הבטיח ליתן י"ב במקום י' בשביל שממתין לו המעות – אינו נותן אלא י' ואין אחד מהם יכול לחזור בו. **וכן** הדין בסיפא בפסק קודם שיצא השער כשלא נתייקר, אבל בנתייקר, הלוקח יכול לחזור בו כדמסיק.

ג.

"מיהו הלוקח יכול לחזור בו"

סמ"ע (ז): ולא דמי להוסיף בשביל המתנת מעות שצריך המוכר ליתנו כשער הזול ואינו יכול לחזור בו (אף אחד לא יכול לחזור בו) דשם היה השער ידוע כשקנה אלא שהלוקח הוסיף בזה אמרו להוריד את התוספת.

מה שאין כן בסיפא – שפסק כשהשער לא היה ידוע, אם תוריד את הפסיקה לא ישאר שער

סעיף כה: א"ל שדה ראובן אני מוכר לך

סעיף כה: האומר לחבירו: שדה ראובן אני מוכר לך, וכיון שבא הלוקח להשתמש בה אמר ליה המוכר: אינה זו השדה שהיתה של ראובן אלא כך היא קרויה ולעולם לא היתה לו אלא זו שהיתה של ראובן ולקחתיה ממנו והיא שמכרתי לך, על המוכר להביא ראיה, ואם לא הביא ראיה זוכה הלוקח בזו שכל העם קורין אותה של ראובן.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"להביא ראיה"

סמ"ע (סו): פרוש להביא ראיה שזו לא הייתה של ראובן, ואם הביא ראיה א"צ ליתן לו האחרת אף שאין קורין אותה ע"ש ראובן. **וכ' ערוך השולחן** - מ"מ אם הלוקח מברר שלא ידע כלל משדה השנייה שקנאה זה מראובן אלא חשב רק על שדה זו – יכול לבטל המכירה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"ב (ל): ההוא דא"ל – כל נכסיי (שקנתי) מברר סיסין אני מוכר לך, היתה אותה שדה שנקראת דבי סיסין, א"ל קרקע זו לא קנייתה מברר סיסין, ואין זה אלא שם בעלמא שהיא נקראת "דבי בר סיסין". אתא לקמיה דר"נ – אוקמוה ביד הלוקח, דכיוון שנקרא דבי סיסין על המוכר להביא ראיה שלא קנאה מבי סיסין.

סימן רי"ט: כיצד מסיימין המצרים ואם לא סיים

אותם, ובו ו' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א:** שדה פלוני אני מוכר לך קנה כולה, מצר לו מצר מזרח ומערב.....315
- סעיף ב:** מצר לו רק מג' צדדים.....315
- סעיף ג:** מצר מצד אחד ארוך ומצד שני קצר.....316
- סעיף ד:** ציין מצריו בכל מיני אופנים.....317
- סעיף ה:** מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון דרום.....317
- סעיף ו:** מכר מקצתו לצד מערב ומצד מזרח עיכב לעצמו.....318

סעיף א: שדה פלוני אני מוכר לך קנה כולה. מצר לו מצר

מזרח ומערב

סעיף א: האומר לחבירו: שדה פלוני אני מוכר לך, קנה כולה, אפילו היא גדולה הרבה, אף על פי שלא סיים המצרים, כל זמן שאין מצר מפסיק [הרא"ש והטור]. (כ"כ הרמ"א רי"ח-כב).
הגה: מכר לו מכר מזרחי ומערבי ולא הזכיר כפוני ודרומי, קנה כל השדה, ולא אמרינן שלא יקנה רק תלם אחד במזרח ותלם אחד במערב [שם].

כל מה שהוא בתוך מצר מזרח ומערב (וזה עדיף מסעיף ב).

"קנה כל השדה"

ביאר הסמ"ע (ב): שכונתו היתה שמכר לו

סעיף ב: מצר לו רק מג' צדדים

סעיף ב: מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי, ולא מצר מצר רביעי, קנה השדה כולה, אבל מצר הרביעי לא קנה.

^ב(כ"ל), אם היה מובלע בין המצרים ואין עליו רכב של דקלים ואין בו תשעה קבין, קנה אף המצר הרביעי. ואם לא היה מובלע ויש עליו רכב של דקלים, או שיש בו ט' קבין לא קנהו, היה מובלע ויש עליו רכב דקלים, או שיש בו ט' קבין, או שלא היה מובלע ואין עליו רכב של דקלים ואין בו ט' קבין, הרי הדבר מסור לב"ד כפי מה שיראה לאיזה דרך שדעתן נוטה, יעשו.

סיכום דברי שוע (ב).

לא מובלע מצד רביעי		מובלע מצד רביעי		
אין רכב דקלים	יש רכב דקלים	אין רכב דקלים	יש רכב דקלים	
לא קנה	לא קנה	מסור לב"ד	מסור לב"ד	יש ט"ק
מסור לב"ד	לא קנה	קנה	מסור לב"ד	אין ט"ק

מצר רביעי קנה. ורב אסי אמר – לא קנה אלא תלם א' (מסביב ג' צדדים) ע"פ כולה (כמין האות ח).

רבא: פסק כרב, קנה הכל חוץ ממצר רביעי.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אב"ב (סב): מצר לו מצר ראשון ושני ושלישי, ורביעי לא מצר לו: אמר רב – קנה הכל חוץ ממצר רביעי (משורה אחת על פני המיצר רביעי). ושמואל אמר – אף

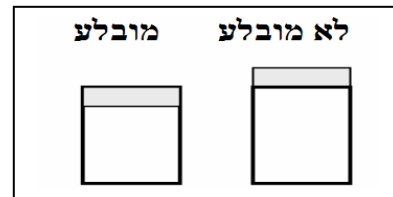
ולכא – איתמר להאי גיסא ולהאי גיסא ומסקין: שודא דדייני.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "אם היה מובלע"

סמ"ע (ה): כלל דברי המחבר - ג אופנים (א). תרתי לטיבותא, שאינו מובלע ויש בו דבר חשיבות היינו ט' קבין או שיש עליו רכב דקלים שהוא דבר חשוב – ודאי אינו מכור. (ב). יש בו תרתי לגריעותא, שהוא מובלע וגם אין בו דבר חשיבות (לא ט' קבין ולא ריכבה דדיקלא) – ודאי מכור. (ג). חד לטיבותא וחד לגריעותא – מסור לב"ד.

ב. מיצר רביעי מובלע / לא מובלע

(שם): כשהמצר הרביעי מובלע בין המצרים (פ' כשמובלע המיצר הרביעי בין המיצר של שניהם) ואין עליה ריכבא דדיקלא ולא ט' קבין – קנה. לא מבלע ויש עליה ריכבא דדיקלא ויש ט' קבין – לא קני. מבלע ואיכא ריכבא דדיקלא, לא מבלע

סעיף ג: מצר מצד אחד ארוך ומצד שני קצר

סעיף ג: א. מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחד קצר, אם היה הארוך של איש אחד, לא קנה מן הארוך אלא כנגד הקצר. ואם היה של שנים, קנה כנגד ראש תור. ב. (ויש אומרים דאפילו באיש אחד קנה באלכסון כראש תור) (טור בשם הרא"ש ובשם ה"ר יונה).

להלכה

א. ✓ רמב"ם – אע"פ ששתק רב, לא חזר בו, והלכה כרב שקונה כנגד הקצר. כ"פ שו"ע.

ב. ✓ והרב יונה – רב חזר בו, ולכן אפילו היה המצר הארוך של איש אחד קונה באלכסון. כ"כ רשב"ם, רא"ש, תו"ס. והרמ"א.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אלא כנגד הקצר"

סמ"ע (ו): דיד בעל השטר על התחתונה, ואמרינן דמצרים הרחיב לו, ולא היתה דעתו להקנותו גם מצד מזרח אלא כנגד קצר שמצר

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (סב): מצר א' ארוך ומצר אחד קצר. אמר רב – לא קנה אלא כנגד הקצר. ר' כהנא ור' אסי אמרו – קונה כנגד ראש תור.

ומודה רב כשהיה מצר זה שדה של ראובן ושמעון ומצר שממול לוי ויהודה. ולא כתב לו ראובן נגד לוי ושמעון כנגד יהודה, ראש תור הוא דא"ל. אבל אם המיצר הארוך של אחד קנה כנגד הקצר.

ושמעון, מצר מערב לוי וודאי התכוון למכור לו מצר מזרח כולו. ומצד מערב דעתו לראש תור.

לו במערב.

"ואם היה של שנים"

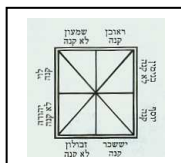
סמ"ע (ז): דכיון שכתב מצר מזרח ראובן

סעיף ד: ציין מצריו בכל מיני אופנים

סעיף ד: סיים לו את הזויות בלבד, ולא מצר לו את המצר של כל רוח, או שסיים לו ב' מצרים כמין גם (זה כנגד זה), או שסיים לו חלק מכל רוח ורוח, הרי זה לא קנה את כולה, אלא יקנה ממנה כפי מה שמצר לו וכפי מה שיראו הדיינים.

אם תמצא לומר גבי סיים לו את הקרנות דלא קנה אלא כנגד הקרנות היינו משום דהתם לא סיים את הרוחות אבל הכא שמצר תחלת כל הרוחות כמי שמצר את כולן דמי וקנה הכל או דלמא לא קנה אלא באלכסון כזה.

בסירוגין – כגון שהקיפו 8 בנ"א 2 מכל רוח, והזכיר אחד מכל רוח בסירוגין.

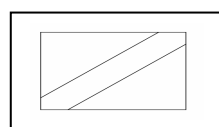

הרא"ש פסק – שנותנים לו הפחות

✓ רמב"ם פסק – שנותנים לו כפי שיראו הדיינים.

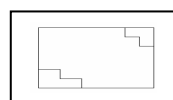
❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"ב (סב): איבעיא להו – סיים קרנותיו מהו? כמין גם מהו? בסירוגין מהו? תיקו.

פרשב"ם: סיים לו קרנותיו – שהיו הרבה שדות מקיפין אותו ולא כתב כולן אלא שדות של ד' קרנות.

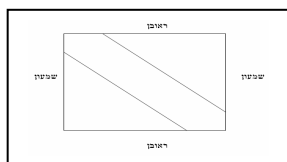
מי אמרינן מכר לו כל השדה א"ד לא מכר לו אלא תלם באלכסון שתי וערב.

כמין גם – כגון שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית ונמצא שמצר תחילת כל רוח כזה.

סעיף ה: מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמעון צפון דרום

סעיף ה: היה מצר ראובן מזרח ומערב, ומצר שמעון צפון ודרום, צריך שיכתוב לו: מצר ראובן משתי רוחות ומצר שמעון משתי רוחות.

לו מצר ראובן שני רוחות ומצר שמעון שני רוחות.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"ב (סב): מצר ראובן מזרח ומערב, ומצר שמעון צפון ודרום – צריך לכתוב

פרשב"ם: ולא יכתוב לו סתם בתוך שדות ראובן ושמעון שאז מכר לו רק אלכסון.

סעיף ו: מכר מקצתו לצד מערב ומצד מזרח עיכב לעצמו

סעיף ו: היה לו שדה, ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב, ומצד מזרח עכב לעצמו, ומצר לו מצר מערב ולא מצר לו מצר מזרח, אלא כתב: מצר מזרח דמינה פליגא, או דמינה פסיקא, אם כתב לו: ואילין מצרנהא, קנה חצי השדה, ואם לא כתב לו כן, לא קנה אלא תשעה קבין (דיד לוקח על התחתונה, מ"מ פחות מכאן אינה שדה – סמ"ע).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב"ב (סג.): בין מצר ארעא דמינה פלגא ובין מצר ארעא דמינה פסיקא, אי א"ל: אלין מצרנהא - פלגא, לא א"ל: אלין מצרנהא - תשעה קבין.

פרשב"ם: ראובן שמכר מקצת שדהו לשמעון לצד מערב ומצד מזרח השאיר לעצמו, ולא פירש כמה מכר וכמה שייר, אלא כתב המצרים: מצד מערב שדה לוי ומצד מזרח שדה שממנה נחלוק הקרקע שלי.

אי א"ל אלין מצרנהא - אם כתב לו מצרני השדה שהוא מוכר, בצד מזרח שדה שלי, שממנה חלוקה השדה הזו, ובצד מערב שדה פלוני, והוסיף לכתוב "ואילין מצרנהא", כלומר אלו הן המצרים שלה, שזהו יתור לשון, ובא לייפות כוחו, לכן קנה פלגא, חצי השדה.

אבל אם לא אמר ליה "אלין מצרנהא", תשעה קבין - קנה רק תשעה קבין, שזהו הפחות בשיעור שדה, שלשון חלוקה אין מורה בדוקא על חצי.

סימן ר"כ: המוכר את הספינה וקרן וצמד בקר

ופרה וזמור ושפזזה, ובו י"ח סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף ד: מכר את הצמד, מכר את הבקר 320
סעיפים ה-ו: מה נמכר עם העול, ומה נמכר עם העגלה 321
סעיף ז: מה נמכר עם החמור 321

סעיף א: מה נכלל במכירת הספינה..... 319
סעיף ב: מה נכלל במכירת הקרון..... 320
סעיף ג: המשאיל את הקרון השכיר גם הפרדות..... 320

ח"מ - סימן ר"כ

סעיף יג: מכר לחברו ראש פרה..... 325	סעיף זז: האם הדמים מודיעים..... 322
סעיף יד: מה נמכר עם הראש..... 325	סעיף ט: מה נמכר כשמכר את השפחה..... 324
סעיף טו: במקום שיש מנהג..... 325	סעיף י: מה נמכר כשמכר שפחה מעוברת..... 324
סעיף טז: מכר בור לא מכר מימיו, מכר אשפה..... 325	סעיף יא: מה נמכר כשמכר שפחה מניקה או פרה מניקה..... 324
סעיף יז: מכר שובך או כוורת..... 326	סעיף יב: מכר לחברו ראש עבד או ראש חמור..... 325
סעיף יז: מכר יונים או דבורים..... 326	

סעיף א: מה נכלל במכירת הספינה

סעיף א: א. המוכר את הספינה, מכר את התורן (פי' עץ גבוה שתולין עליו הנס, והנס וילון התלוי בתורן נגד הרוח) **ואת הנס** (הוילון שפורסין על התורן) **ואת העוגנין** (פירוש ברזל כעין מזלג המעגן ומעכב הספינה) **ואת כל המשוטין המנהיגים אותה** (ובכלל זה החצלים שמוטקין בהן הספינות לנמל) (המגיד פכ"ז דמכירה) **ואת הכבש** (פירוש גשר) **והאסקלא שעולים בה לספינה ויורדים עליה** **ואת בית המים שבתוכה.**

ב. אבל לא מכר (אף שעושים לצרכי ספינה אין שם ספינה עליהם – סמ"ע) **את הספינה הקטנה, בין שהיא עשויה לילך בה ליבשה בין שהיא עשויה לצוד בה דגים, ולא את העבדים המשמשים בה ולא את המרצופים ולא את הסחורה שבתוכה.**

ובזמן שאמר ליה: הוא וכל מה שבתוכה אני מוכר, הרי כולם מוכרים.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (עג): משנה – המוכר ספינה מכר את התורן ואת הנס ואת העוגין (העוגן) ואת כל המהיגין אותה.

ת"ר – המוכר את הספינה מכר את האסקלא (כבש שעולים לספונה) ואת בור המים (המים המתוקים לצורך שתייה) שבתוכה.

ב. (שם): ר' נתן אומר – מכר את הביצית (ספינה קטנה שיורדים לתוכה מספינה גדולה)

כדי לרדת לחוף). סומכוס אומר – מכר את הדוגית (הייני ביצית).

✓רי"ף, רא"ש: לית הילכתא כוותיה, ולא מכרם בכלל הספינה..

שם: אבל לא מכר, לא את העבדים (המשמשים בספינה) ולא את המרצופין (שקים גדולים שנותנים בהם את הסחורה) ולא את האנטיקי (הסחורה עצמה שמובילים בספינה).

ובזמן שאמר לו המוכר: הנני מוכר לך הספינה, וכל מה שבתוכה, הרי כולם מוכרין.

סעיף ב: מה נכלל במכירת הקרון

סעיף ב: ^אהמוכר את הקרון לא מכר את הפרדות, בזמן שאינם קשורות עמו. **מכר את הפרדות, לא מכר את הקרון** (אף שקשורים בו, דעל הפרידות אפשר לרכוב בלי קרון, ולא הפוך – סמ"ע). ^בהגה: היו קשורין זה בזה, מכר הקרון מכר הפרדות, מכר הפרדות לא מכר הקרון (טור).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^אב"ב (עז:): מכר את הקרון לא מכר את הפרדות, מכר את הפרדות לא מכר את הקרון. ^{גמ'}: והתניא מכר את הקרון מכר את הפרדות? ^{ל"ק}: הא באדוקים (קשורים בשעת מכירה קנה) הא בלא אדוקים. ^{טור}: אבל מכר את הפרדות לא מכר את הקרון.

^כהב"י – לפי שהפרדות נגררות אחר הקרון ולא הקרון אחר הפרדות אפילו קשורים.

^בכ' השור: מכר את הפרדות לא מכר את הקרון. ^{וכ'}הב"י – משום דלא אמרו בברייתא דאדוקים בו מהני אלא במכר את הקרון מכר את הפרדות לפי שהפרדות נגררות אחר שם הקרון אבל אין הקרון נגרר אחר שם הפרדות אפילו באדוקים בו.

סעיף ג: המשכיר את הקרון השכיר גם הפרדות

סעיף ג: ^{י"א}דה"מ במוכר, אבל במשכיר את הקרון השכיר גם הפרדות (דאין דרך לשכור עגלות מזה ופרידות מזה – סמ"ע), ^{אף על פי שאינם קשורות עמו} [גמ"י והטור].

סעיף ד: מכר את הצמד. מכר את הבקר

סעיף ד: **מכר את הצמד** (העול ששמים על שני שוורים להרישה) **לא מכר את הבקר**. **מכר את הבקר לא מכר את הצמד** [משנה ב"ב עז:], **אפילו במקום שקורין (מקצתן) לצמד בקר** (קאי אמוכר את הבקר לא מכר את הצמד אע"פ שקורין לצמד בקר – סמ"ע) [גמ' שם]. ^{הגה}: ודוקא שאינן קשורין ביחד, אבל קשורין ביחד, מכורים (טור בשם הר"י הלוי והמגיד ונ"י).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^{רשב"ם} – לא מכר אפילו אדוקים לא קנו. ^{הר"י מיגאש כ'} – אדוקים קנו. כ"כ ה"ה

לא מכר

ח"מ - סימן רכ"ו

בחזרתו ע"פ ב"ד, ואם נתבטל הערעור קודם שנתנו הב"ד רשות לחזור בו לא מצי הלוקח לחזור בו, אם לא שהערעור היה מחמת שיצא שטר חוב על המוכר והשט"ח אינו לפנינו לקרעו.

ד. "יכול הלוקח לחזור בו"

סמ"ע (יג): ואף יכול להוציא מעותיו שכבר נתן, ולא יכול המוכר לכופו ליתן לו שדה כנגד מעותיי (כמו בק"צ), דשאני הכא דאנן סהדי שלא נתן המעות כדי לקיים מקצת המקח.

אפילו נתן המעות. והרא"ש – ס"ל דווקא כשעדיין לא נתן המעות ואז כשלא הוברר הערעור אין צריך ליתן המעות, ואם נתברר כגון שהראה שטר אע"פ שאינו מקיים אין צריך ליתן המעות אפילו דייש אמצרי. אבל אם כבר נתן המעות אפילו רואים בב"ד אמתלא גמורה לא יכול להוציא מעותיו שיאמר לו המוכר אחזי טרפך ואשלם לך, אלא אם כן השטרות מקוימים.

ג. "חזר הלוקח מחמת הערעור"

סמ"ע (יב): זהו ת' הרא"ש. אלא שנראה שלא בחזרת הלוקח מעצמו תלוי הדבר כי אם

סעיף ו: אסור למכור לחברו קרקע שיש עליו עסק ודין

סעיף ו: אסור למכור לחבירו קרקע או מטלטלין שיש עליו עסק ודין, עד שיודיעו. שאף על פי שהאחריות עליו, אין אדם רוצה שיתן מעותיו וירד לדין ויהיה נתבע מאחרים [רמב"ם].

שאלות ממבזני הסמכה לדיינות

באדיבות ארץ חמדה מכון גבוה ללימודי היהדות ירושלים,
ולעקיבא כהנא על הקובץ. הזכויות על השאלות שמורות להם
(www.eretzhemdah.org)

סימן קפט

1. מכר חפץ לנפקד אם קנה מדין חצר? ומה הדין אם נתן חפץ לנפקד? (5*). 1

1.

הערה: כשמופיע * - פירוש כמה פעמים הופיעה שאלה במבחנים קודמים. דוגמא: 3* – שאלה זו הופעה 3 פעמים בבחינות קודמות.

בחינות הסמכה לרבנות

סימן קצ

1. במקום שנהגו לגמור מקח על ידי שנותן הלוקח פרוטה למוכר האם קונה, והנימוק לכך (2*) (סמ"ע וש"ך סק"א)
2. מהם הקניינים ששדה נקנית בהם? (סעיף א ב). מוכר שדהו מפני רעתה ומסר המוכר שטר ללוקח בלי עדים האם קנה? (סימן קצא סעיף ב ג). מוכר פירות אילן לחבירו והיו צריכים לקרקע, והחזיק הקונה בקרקע, לקנות הפירות בלבד, האם קונה הפירות ומה הדין כשאין הפירות צריכים לקרקע?
3. קיימא לן במקום שרגילים לכתוב שטר, לא קנה קרקע בכסף לחוד, איך הדין בקנין חליפין לחוד במקום שכותבין שטר, האם קונה? (פת"ש סק"א).
4. במקום שכותבים את השטר ונתן כסף ולא נתן שטר, האם יש מי שפרע אם חוזר? קנה שטח אדמה, ושילם כסף או עשה חזקה או קניין סודר ולא כתב שטר, האם תופס הקנין (2*) (סעיף ז', לגבי מי שפרע, סימן רד פת"ש ב', לגבי חזקה קצב סעיף טז)
5. מכר קרקע או מטלטלין ועייל ונפיק אזוזי מתי קנה כנגד מעותיו? והאם יש הבדל בין קרקע למטלטלים? (סעיף י').
6. מוכר ולוקח חתמו על זכרון דברים למכירת דירה האם יכולים לחזור בהם, ואם רק דיברו ביניהם וסיכמו מחיר ואח"כ אחד מהם רוצה לחזור האם יש איסור בדבר, ואיך מכריעים בזה להלכה? (פד"ר י עמוד רכא).

סימן קצב

1. האם מועיל קניין חזקה שלא בפני המוכר? (סעיף ב, גמרא ב"ב ג ע"א, ועיין באבן האזל על הרמב"ם).
2. הנותן לחבירו מתנה עשר שדות בעשר מדינות והחזיק באחת מהן קנה כולן או לא? (2*) (סעיף יב). ומה הדין בשדה הפקר ורפק בה פורתא האם קנה כל השדה או לא? (סימן ערה סעיף ז' והלאה). (2*)
3. האם אכילת פירות הוי מעשה קניין לקנות על ידי כך שדה חבירו או שדה הפקר? (סעיף י, יא וברמ"א. סימן ערה סעיף יב).
4. מה הדין בהציע מצעות ושכב עליהם האם הוי מעשה קניין? (סעיף ט', סימן ערה סעיף טו).
5. מוכר לחבירו קרקע אחת, וקרקע שניה בשכירות, והחזיק הקונה בקרקע של המכר, או בקרקע השכירות, האם קונה גם את השניה? (סעיף יד).

סימן קצג

1. מה דין מחובר לקרקע לגבי קנינים, האם דינם כקרקע או כמטלטלים (2*).
2. ראובן מסר לשמעון כרם ענבים העומדים להבצר לשומרו בשכר ונגנב, ראובן תובע את שמעון להישבע שלא פשע ושהוא שמר כראוי, ושמעון משיב שמאחר והענבים היו מחוברים לקרקע פטור הוא משבועה מה הדין. פרט מתי השומר חייב להשבע ואיזו

בחינות הסמכה לרבנות

שבועה ומתי אינו חייב להשבע. (וראה גם סימן שא סעיף ה).

סימן קצד

1. תן דוגמא שאחד החזיק בקרקע ובא השני ועשה קניין, שהשני קנה ולא הראשון. (סעיף ב').
2. האם ניתן להקנות ולהתחייב ב'אודיתא'? ציין את המקורות וקניין אודיתא. האם מועיל קניין זה כשנעשה שלא בפני עדים? (קצות ס"ק ג).

סימן קצה

1. האם מועיל קנין סודר בעופות, פרחים או בהמות? (סעיף ב')
2. האם בגוי שייך קנין סודר? (קצות ס"ק א').
3. האם אפשר לעשות קנין, א. בדבר שאסור בהנאה. ב. בפירות, ג. במטבע שנפסל? (סעיף ב)
4. קניין סודר משמש בבית הדין למתן תוקף להתחייבויות שונות. הקניין מתבצע בסודר של בית הדין. הסבר כיצד מועיל קניין סודר ליצירת התחייבות ומה הטעם לשימוש בסודר ששייך לבית הדין? (סעיף ג').
5. סודר המונח על השולחן הגבוה שלפני הדיינים - האם יש צורך להגביהו ג' טפחים מעל השולחן או די בהגבהה כל שהיא? הוכח את דבריך. (סעיף ד).
6. בקנין חליפין אם תפס הקונה בכלי, והתפיסה היא פחות משלוש אצבעות האם קנה? (סעיף ד).
7. האם מקבל הסודר יכול לתפוס את הסודר או חייב להחזירו? (סעיף ד').
8. לקח סודר שלא מדעת חבריו האם מועיל הקניין? (סעיף ד').
9. אמר הקונה למוכר: קנה הסודר, ואחר 11 ימים אקנה אני את החפץ. האם מועיל? (2*) (סעיף ה).
10. קנין שנעשה במשיכה או במסירה או בהגבהה או חזקה או בפרוטה או בסודר האם יכול לחזור כל זמן שעסוקים באותו ענין, ומה הדין אם אחד עסוק והשני הפליג האם יכול לחזור בו? (2*) (סעיף ו' - ז)
11. האם שכירות קרקע נקנית בקנין סודר? (סעיף ט)
12. מקח שנעשה בשבת האם חל המקח? (סעיף יא' וראה סימן רח).
13. פרש במנא דכשר למקניא ביה שכותבים בכל השטרות.
14. פרט ארבעה דברים שבהם קנין סודר שונה מיתר הקנינים. (אפשרות חזרה, לא קונה שכירות קרקע).

סימן קצח

1. (א). קנה מטלטלין בכסף והמטלטלין היו מבוטחים, האם מועיל קנין זה. (ב). שכירות של מטלטלין האם קונים בכסף. (ג). חז"ל הפקיעו קניין מעות, מה הדין אם התנה

בחינות הסמכה לרבנות

שיקנו המעות? (2*) (סעיפים ה, ו ופת"ש סק"ו).

- מה הדין בראובן שמכר לשמעון מטלטלין ונתן הלוקח את הדמים או מקצתן ולא משך וחזר בו אחד מהם ואמר המוכר ללוקח בוא וטול מעותיך ונגנבו או נאבדו ברשות מי נגנבו או נאבדו? (סעיף טו').
- הקונה מטלטלין בקנין כסף דמן התורה קונה, רק מדרבנן אינו קונה - ויש מי שפרע, האם לגמרי בטל הקנין כסף, או שבטל רק לאחר קבלת מי שפרע? (עי' בנתיבות קפג, ד, יש בזה מחלוקת בעל המאור ורא"ה בב"מ על הסוגיא בדף מח).
- האם בזמננו כסף קונה במטלטלין לגמרי? סעיין קצות קצד - ג בהתנה לקנות בכסף.

סימן קצט

- מי שהיה חייב לחבירו מחמת הלוואה או מכר, ומכר קרקע או מטלטלין, האם קונה למי שפרע או לגמרי, האם מלוה נחשבת ככסף לענין קנין וקידושין? (3*) (סעיף ב', סימן רד).
- אדם שסיכם עם חברו להשכיר רכבו ומכר הרכב לאחר ומי מהם רוצה לחזור בו מתי יש איסור בדבר? (עיין גם סימן רד).
- נכנס לחנות בערב שבת ושילם למוכר כסף ליין או לחלות ולא הגביה ואחר כך בא אחר והגביה לפני הגבהת הראשון מי זכה, ציין מקור ונמק (סעיף ג' רמ"א ורע"א). הבא דוגמא שמעות קונות. בהמה בערב חג ויין בשבת, חוב מחמת מכר.

סימן ר

- כליו של אדם, באיזה מקום קונים לו והאם משיכה בכליו של מוכר קנה (סעיף ג והלאה).
- כלי בתוך כלי העומדים בחצירו של הלוקח החיצונה של המוכר והפנימית של הלוקח והפירות נמצאים בפנימית, אם קנה הלוקח את הפירות? (קצות אות ו').
- מוכר שמכר ללוקח תבואה שהיתה עמוסה על בהמותיו והלוקח הכניס את הבהמות לביתו כשהם עמוסות ופסקו הדמים והתחיל המוכר או הלוקח למדוד את התבואה ואחד מהם חזר בו האם כל הפעולות הנ"ל נקראים משיכה וחזרה אינה חזרה או לא? (סעיף ח')

סימן רא

- מהו קניין סיטומתא והיכן נזכר בש"ס? האם מועיל קניין זה מן התורה או מדרבנן וכן האם מועילה סיטומתא בדבר שלא בא לעולם ובדבר שאינו קצוב? האם בדינא דמלכותא ניתן להקנות דבר שלא בא לעולם? (4*).
- אם קידש אשה בדבר הנקנה בסיטומתא, האם מקודשת מהתורה או מדרבנן? (פת"ש סק"א ועיין בשאלה 1 ב'קניין כללי').
- חוזה מכירה הנהוג היום אם קונה על פי דין תורה, או האם זקוקים לקניינים נוספים? היכי תימצי שאם נתן לו פרוטה על המקח יקנה יותר משאדם יתן לו את כל הכסף. (סמ"ע ס"ק ד').

בחינות הסמכה לרבנות

סימן רב

1. בקנין אגב קרקע, האם מהני תלוש ולבסוף חיברו (סעיף י).
2. חמור טעון פירות והם של הפקר ובא אחד ומשך את החמור על מנת לקנות גם הפירות, האם קנה את הפירות? מה הדין אם בא אח"כ אחר והחזיק בפירות למי שייכים הפירות, לראשון או לשני. האם יש בזה הבדל בין זוכה מהפקר לקונה חברו (סעיפים יג-טו).
3. האם צריך דוקא לשון אגב ומה הדין אם אמר לו קני המטלטלין עם הקרקע מקנה בהמה וכלים שעליה כאחד לחבירו באיזה אופן קונה? (סעיף יד).

סימן רג

1. הקנה בחליפין מעות ומטלטלים ביחד מה הדין בזה, וכן אם הקנה דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם? (סעיף י').
2. ראובן ערך הסכם גירושין עם אשתו ובאחד הסעיפים מופיע שהבעל מתחייב להעביר לה הדירה שעתיד לקבל מחברת עמידר וההסכם קיבל תוקף פסק דין, לאחר הגירושין תובעת האישה את האיש לקיים את התחייבותו הנ"ל, והאיש טוען שבזמן ההסכם הדירה לא הייתה כלל בעולם, ולכן לא קנתה. מה הדין? (יש לדון מצד אסמכתא, לקמן סימן רז, מצד סיטומתא, סימן רא).

סימן רד

1. לוקח שנתן הכסף למוכר עבור החפץ ועדיין לא משך, ונמצא שיש כאן אונאה בשתות, והמתאנה רוצה לחזור בו אף שהמתאנה מוכן להחזיר לו דמי אונאה, האם יש לחייבו במי שפרע? (ש"ך סק"ב הובא בסימן רכז סעיף ב' בהגהת רעק"א).
2. מה הדין אם נתן כסף על קרקע במקום שכותבים שטר ואחד מהם חזר בו, האם יש לחייבו מי שפרע? (2*) (פת"ש סק"ב).
3. הבטיח לחבירו לתת לו מתנה, ולא נתן. האם הוא נקרא מחוסר אמנה? (סעיף ח סימן רה).
4. א. חמסן שחטף חפץ מחבירו ונתן לו את דמיו, האם דינו כמו שאנסוהו שממכרו ממכר? ב. אם סבור אתה שיש חילוק ביניהם ציין מהו החילוק ובמה הם שונים. (סעיף א, נתיבות ס"ק א).
5. ראובן מכר לשמעון חפץ ולפני שמכר מסר מודעה בפני שני עדים שהוא מוכרו מחמת אונס ולאחר זמן בא שמעון ותבעו לראובן ורוצה לבטל את המכר הואיל ונודע לו שראובן מסר מודעה ובאונס מכר לו וראובן משיב אבל מסרתי מודעה לפני המכר אך עתה כבר השלמתי עם המכר מה הדין? (קצות ס"ק ו' פת"ש סק"ג).
6. הדין שתליוהו וזבין הוה זבינא, ותליוהו ויהיב לא הוה מתנה- מה הדין בתליוהו ועשה פשרה? סעיף ג' ונו"כ ב. באם מסר מודעה על מתנה וגט בלא אונס האם מועיל מודעה ומה הדין במכר? האם יש הבדל במתנה בין אונס קל ואונס גדול (2*) (סעיף ו' ונו"כ). במה

בחינות הסמכה לרבנות

חלוק מכר ממתנה כשהיה באונס

7. אדם שנאלץ למכור מחמת עלילה ואח"כ נתבטלה, אימתי המקח בטל, ומה דין פירות שאכל הקונה, והאם הכסף שקיבל או השטר יכולים להועיל לאחר ביטול העלילה. באם אנסו לתת מעות ומחמת כן מכר האם המכירה נחשבת לאונס? (סעיף ו' ועיין סימן רלו).

סימן רו

ד. אם אמכור שדה זו הרי היא מכורה לך ומכר לאחר האם קנה הראשון? (סימן רז ב"מ מח: סו: סה: סז - עג. נדרים כז: קידושין מב:).

ה. ראובן המתגורר במדינת הים החליט לעלות להשתקע בארץ ישראל. טרם צאתו ציוה לחלק את רוב רכושו למוסדות צדקה. לאחר ששהה בארץ מספר חדשים כבדו עליו חבלי הקליטה והחליט לחזור למקומו באותה מדינה. האם יוכל לחזור בו ולבטל את דבריו הראשונים? (סעיף ג קידושין מט:).

סימן רז

ה. אימתי אין אנו צריכים למשפטי התנאים כדי לבטל מקח ואימתי גם דברים שבלב הוי דברים (סעיף ג).

ו. אם נתן ערבון לחבירו ואמר לו: אם אחזור בי הערבון מחול לך, והמוכר אמר: אם אחזור בי אכפול ערבונך, וחזר אחד מהם, האם יש בזה דין אסמכתא? (סעיף יא).

ז. הסבר מהו ההבדל בין התניית תנאים בהסכם מסחר או קידושין לבין דין אסמכתא, ובאיזה אופן ניתן להמנע מבעיית אסמכתא לא קנייא? (סעיף יג).

ח. אם אמר 'אם אוביר ולא אעבוד בשדה אשלם במיטבא', האם זה נחשב אסמכתא? (סעיף יד ברמ"א).

ט. קנסות שנהגו להתחייב בשידוכין מפני מה אין בזה משום אסמכתא! ומה הדין במשרתת או מורה או קבלן שקיבלו ביצוע משימה והתחייבו שאם יחזרו בם ישלמו סכום גדול, האם יש בזה אסמכתא ואם סלקה צריכים קנין? (3*) (סעיף טז).

י. מי שנאלץ למכור נכסיו כדי להבריא ואחר כך נתבטלה הסיבה האם המקח בטל והאם משנה אם מכרו בכסף, בשטר, ומה הדין באם המעות עדין ברשות המוכר ונתרצו לקיים המקח. (ראה לעיל רה שאלה 4)

יא. אשה שהתחייבה בהסכם הגירושין שאם תתבע מזונות מבעלה עבור הילדים תשלם לבעל כל הפסדיו שיהיו לו בגלל תביעת המזונות, אחר הגירושין תבעה אותו האשה שישלם מזונות ונאלץ לשכור עורך דין וגם הפסיד שכר יום עבודתו הקבועה האם חייבת האשה לשם לו הפסדיו הנ"ל (סעיף טו).

יב. א. האם אסמכתא אינה קונה הוא מדאוריתא או מדרבנן? (קצות סק"א). ב. באיזה אופנים אפשר לסלק דין אסמכתא מנה לפחות 3 היכי תמצוי שיש בהם כדי לבטל אסמכתא האם קנין מעכשו מועיל לסלק אסמכתא? ג. האם בגוי יש דין אסמכתא? (ראב"ד חמץ ומצה ד, ה ד. מה תיקון חכמי ספרד. סעיף טז').